

FORRÁSKÖZLEMÉNYEK

GÖRÖG DÁNIEL

KUTKA ISTVÁN ŐRNAGY ELSŐ VILÁGHÁBORÚS NAPLÓJA

Major István Kutka's Diary from World War I

At the outbreak of the First World War, István Kutka (1870-1937) served in the rank of major, commanding the Second Battalion of the Sixteenth Honvéd Infantry Regiment. His war diary records the events from 16 September to 23 November 1914. During that time the formation fought against the Russians on the Galicia Front. The diary gives a detailed account from the participants' perspective of the fights at San in October 1914 and at Krakow in November 1914. Kutka's injury put an end to the diary. The document was until recently unknown, its first publication is presented now.

Keywords: First World War, 1914, Galicia Front, Sixteenth Honvéd Infantry Regiment, István Kutka

Az 1914-es galíciai harcok jól dokumentáltak, és a források legnagyobb része színvonalasan feldolgozott. Öröndetes módon azonban most, amikor a századik évforduló miatt az első világháború megkülönböztetett figyelmet kap, van szerencsém bemutatni Kutka István őrnagynak, a magyar királyi 16. honvéd gyalogezred II. zászlóalj-parancsnokának nemrégiben megtalált hadinaplóját.¹

Kutka István 1870-ben született a Máramaros megyei Bustyaházán.² Felmenői között görög katolikus lelkészeket, kereskedőket, hivatalnokokat találunk, anyanyelvre nézve németeket és magyarokat. Maga Kutka István is többször szerepelt Stephan Kutka néven hivatalos dokumentumokon, így feltételezhető, hogy identitása legalább annyira kötődött az Osztrák-Magyar Monarchiához, mintsem bármely nemzethez.

Iskoláit Máramarosszigeten és Kassán végezte, majd 1889 és 1892 között a bécsi K. und k. Technische Militärakademie hallgatója volt. Tanulmányi eredményei alapján a 43 fős osztályban a 29. helyre rangsorolták, inkább a „sehr kräftig” (nagyon erős) bejegyzésre lehetett büszke bizonyítványából.

Tanulmányai befejezése után a katonatisztekre jellemző pályát járja be. A Monarchia területén több helyen teljesít szolgálatot, 1892-től Bécsben, később Brassóban és Budapesten hadnagyként, 1896-tól főhadnagyként. 1904-ben századosi kinevezést nyer, és Budapesten, a Ludovika Akadémián tanít matematikát és fizikát egészen 1914-ig. Úgy tűnik,

¹ A napló átírásában Osztie Györgyné nyújtott nélkülözhetetlen segítséget, amit ezúton is köszönök.

² Буштино, Ukrajna. Az életrajzi adatok forrásai, amennyiben más megjelölés nincs, a család birtokában levő dokumentumok.

tanárként sikeres volt, hiszen 1913-ban „legfelsőbb megelégedés” jeleként érdemérmet kapott a honvédelmi minisztertől.

1903-ban Bécsben házasságot kötött Karolina Ricker bécsújhelyi polgárlánnyal, akitől 1904-ben Magdolna Mária, 1905-ben pedig Margit Johanna nevű lánya született.

1914 augusztusában, a háború kitörésekor őrnagyi kinevezést kap, és a 16. (besztercebányai) magyar királyi honvéd gyalogezred II. zászlóaljának parancsnoka lesz.³ Szeptember közepétől frontszolgálatot teljesít Galíciában. Frontra érkezése előtt ezrede a komaróvi csatában már átesett a tűzkereszteségen. Hamarosan bizonyíthatta vezetői képességeit, emberségességét és legfőképpen bátorságát, melyet számos visszaemlékezés megőrkít.⁴

Kutka frontszolgálatának első heteiben ezrede Przemysl térségéből indulva kb. 150 km-re, Tarnów közelébe vonult vissza, majd onnan a San folyó partjához vonulva vette fel ismét az érintkezést az ellenséggel. A járhatatlan, sáros utak, a rossz táplálkozás és a rendszertelen pihenés miatt a frontvonal mögötti időszak alaposan próbára tette a honvédeket.

A 16. gyalogezred október közepétől november harmadikáig a San partján védelmi pozíciót foglal el. Kutka ekkor két, majd három századnyi honvédnek parancsolt. Október 15-én foglalják el védőállásukat Kopki falu keleti és déli oldalán, és ez a nap, amikor Kutka először vesz részt tűzharcban. A nap eseményeiről egyébként a naplónál többet mond 1918-ban írt naplókivonata,⁵ amit az ezred számára készített, és amelyben nagyrészt az események idejében írott naplót másolja le, a nehezen kivitelezhető felsőbb utasítások elleni méltatlankodás és a személyes ügyek (családdal való levelezés) közzététele nélkül.⁶ A naplókivonat azonban tartalmaz egy általános benyomások rögzítésére szolgáló részt, amely az események idejében fródott, kissé száraz naplónál érzékletesebben adja vissza a katonákra nehezedő nyomást; illetve a naplónál sokkal részletesebben írja le az 1914.

³ Alakulata 1914 szeptemberében a következő nagyobb egységeknek volt alárendelve: 16. honvéd gyalogezred (parancsnok: Mestitz János alezredes); 78. dandár (parancsnok: Foglár József tábornok); 15., később pedig a 39. „Előre” hadosztály (parancsnok: Hadfy Imre altábornagy); VI. (kassai) hadtest; 4. hadsereg (parancsnok: Moritz Auffenberg). A lábjegyzetben közölt adatok forrása: *Deseő* 1941. 15–16. o.

⁴ *Deseő* 1941. 75. o. *Deseő* hideg tárgyilagosságra törekvő szövegében is kihangsúlyozza Kutka vitézségét fogságba kerülésekor. A másik példa Nagy Gyula százados által 1917. május 1-jén írt 103/VIII. honv. kt. 1917 jelzetű jegyzőkönyv (az eredeti a család birtokában) a fogságba esés körülményei kapcsán: „Kutka őrnagy urat több ütközetből ismerem, amelyekben mindenkor a vitéz és áldozatkész katonákra pártatlan mintaképe volt. Halált megvető bátorsággal harcolt minden alkalommal és ugyanerre buzdította alárendeltjeit is. A legutolsó ütközetben [dobrotyni összecsapás] jól látta, hogy az oroszok a mi visszavonulási vonalunk irányában tűntek el és ő ennek dacára is bajtársi szeretetének oly ritka tanujelét adta azzal, hogy mindaddig, míg az Estefányi századot és Heyer főhadnagy hulláját biztonságba helyezni meg nem kísérelte, visszavonulni nem akart. Nézetem szerint a legszebb katonai kitüntetés is szerény jutalma az ő áldozatkészségének és dicső harctéri magatartásának.” A harmadik példa Mestitz János ezredparancsnok 1915. június 10-én kiadott napiparancs-melléklete, amelyben az ezred addigi harcainak hőseit állítja beosztottjai elé példaként, köztük másodikként kiemelve Kutmát, ezekkel a szavakkal: „Kutka István őrnagy, ki kétszeri sebesülés után visszatért a harctérre, s önfeláldozó harctevékenység közben harmadszor is megsebesült, s ily állapotában került a híres obsári tüzéségi rajtaütés közben az ellenség kezére.” – Ne feledjük, hogy ez már hat hónappal Kutka fogságba esése után fródott. A dokumentum lelőhelye: Hadtörténelmi Levéltár (a továbbiakban: HL) II.593.30. 12.

⁵ A naplókivonat lelőhelye: HL II.593.1. 589–597. Ebből az 590. levél a napló mellé írt kísérfőszöveg, az 589. és 591. levél tartalmazza az 1914. október 15-ei eseményeket.

⁶ Úgy tűnik, Kutka 1918 januárjában nem akart összeveszni bajtársaival, ezért helyenként megváltoztatta a napló szövegét. Például a napló 1914. október 26-ai bejegyzésének részlete: „A 9. század parancsnokának, Petykó főhadnagynak kevésbé örülök. Csapatját egész éjszaka fenn hagyta a helység szegélyén, ahelyett, hogy a San partjára vitte volna előre. Azt se tudja, hogy mi van tőle balra, s milyen messze! (...) Elrendelem Petykónak a védelmi vonal megásását, aztán felvételt csináltatok a falu belsejéről.” Míg a naplókivonatban ugyanaznapra: „Petykó főhadnagy parancsnoksága alatt szintén elég jól dolgoznak.”

október 15-én történt eseményeket. A reá bízott két századdal a Kopki falu mögötti erdőből kellett előnyomulnia a falutól mintegy 500 méterre keletre fekvő folyóhoz, de nem a kiépített úton, mert azt a folyó túlsópartjáról az ellenséges tüzéségek belőhette, hanem az út két oldalán a mocsárban, ahol a rossz helyre lépő katonák akár mellig is elsüllyedhettek. Konstantynów falunál ellenséges tüzéségi és gyalogsági tűz érte a honvédeket, melynek nyomán négyen meghaltak, tizenketten megsebesültek. A tűz ellenére mégis sikerült elérni a San bal partját, és megkezdeni az állások kiépítését.⁷

Az oroszok nem kíséreltek meg átkelést Kutka szakaszán; a harctevékenységet szórványos tüzéségi párbaj jelentette, illetve tüntetés, megtévesztés, és nagyobbbrészt a minél biztosabb és kiterjedtebb állások kiépítése. Mégis ezt a San melletti időt nevezte frontszolgálata egyik legkeményebb szakaszának. Ez részben az ellenség jelenlétének és kedvezőbb, magaslati helyzetének volt köszönhető, hiszen az oroszok a magasabb túlsóparttól kényelmesen belátták az osztrák–magyar csapatok állásait, és akár átkelést is kezdeményezhettek volna, mint erről Kutkát többször – tévesen – riasztották, de a többek között azt is jelentette az ellenség magaslati helyzete, hogy a mozgókonyhák csak éjjel jöhetnek ki az ezredparancsnokságról Kutka csapataihoz, és azok csak éjjel hagyhatták el a fedezékeket. A mocsaras talaj sem közlekedési, sem egészségügyi szempontból nem volt előnyös, idővel megjelent a vérhas és a kolera, november elején pedig annyira hideg volt, hogy négy honvéd megfagyott az éjszakai őrségben.⁸

A San melletti harcokból már éppen győztesen kerekednének ki a központi hatalmak, de a front más részeit benyomta az orosz túlerő, ezért a San vonalát is fel kell adni. A 4. hadsereg erői Krakkó környékére vonultak vissza. 1914 novemberében a Krakkótól északra fekvő Zagórzycze közelében Kutka kétszer megsebesült, először 17-én az előőrs parancsnokaként a karján, ami miatt egy napot a segélyhelyen töltött, és nem tudta meggátolni, hogy csapatai meginogjanak. Pár nappal később, 22-én, előző nap súlyos veszteséget szenvedett egységeit⁹ támadásra vezetve, bal fülénél koponyalövést kapott, ami miatt 23-án Krakkóba, majd 28-án Besztercebányára került ápolásra.¹⁰ Magáról a zagórzyczei csatáról Kutka 1918. január 14-én egy naplókivonatot küldött az ezred számára,¹¹ ami azonban egyes részletekben, például az 1914. november 19-iki összecsapás leírásában, részletesebb az események idejében írt naplójánál. Sebesülése miatt nem vett részt a limanovai csatában, ahol pedig ezrede fontos szerepet játszott a győzelem kivívásában.¹²

A frontra 1914. december 15-én tért vissza,¹³ és rögvest bekapcsolódott a limanovai csata után hátráló oroszok üldözésébe. December 23-án Obszar és Dobrotyń között egy

⁷ Az 1914. október 15-ei eseményeket innen vettem: HL II.593.1.589-597. Kutka itt 4 halottról és 30 sebesültről ír, ez valószínűleg téves utólagos becslés, hiszen mind a napló vonatkozó bejegyzése, mind az ezred hivatalos jelentése 4 halottról és 12 sebesültről számol be. Az ezred jelentése: HL II.593.1.2585.

⁸ A bekezdés forrása Kutka 1918-as írása: HL II.593.1. 597.

⁹ *Deseő* 1941. 66. o. A zagorzyczei csatában elszenvedett veszteségekre jellemző forrás: HL II.593.1. 710. Eszerint a 16. gyalogezred második zászlóaljának parancsnoka (Kutka) fogsága esett, segédtszjtje, Solti főhadnagy megbetegedett, a géppuskás osztag egészében fogságba esett, a négy századparancsnok közül kettő megsebesült, egy megbetegedett, mindössze egy századparancsnok maradt szolgálatban.

¹⁰ Ekkor Besztercebányán lakik Kutka családja is. A Besztercebányára küldésről egy a család birtokában levő, 1914. november 27-én keltezett orvosi jelentés tanúskodik, de ugyanaznap Kutka értesítette Mestitz ezredparancsnokot is. Utóbbi levél itt található: HL II.593.1. 250.

¹¹ A naplókivonat lelőhelye: HL II.593.1. 722–723.

¹² Ennek megfelelően a témáról írott monográfia: *Julier* 1937. nem tartalmazza Kutka nevét, sem említést nem tesz róla, holott a 16. honvéd gyalogezred harcairól is beszámol.

¹³ *Deseő* 1941. 71. o. HL II.593.1. 240–242.

alá tartozó századot próbált meg kimenekíteni bekerített helyzetéből, sikeresen, ő maga azonban ismét megsebesült és orosz fogságba esett.¹⁴ Ezzel párhuzamosan a csata is elvesztett, de az ezred helytállására jellemző, hogy az akkori ezredparancsnok, Mestitz János alezredes a háború után a „dobrotyni” nemesi előnevet kapta.

Kutka a hadifogságból 1916 végén szabadult csere révén. Sebesülései és a hadifogság viszontagságai miatt megrendült egészségi állapota azonban ekkor már nem tette őt alkalmassá a frontszolgálatra, alezredesi kinevezése után irodai szolgálatot teljesített a háború végéig. A világháború után el kellett hagynia beszercebányai lakhelyét, családjával többek között Ózdon és Salgótarjánban, 1924-től Budapesten élt. Ekkor már nyugállományú ezredes. 1917-ben 3. osztályú tiszti katonai szolgálati jelet kap, 1930-ban több sikertelen kintüntetésre való felterjesztés után miniszteri dicséző elismerést és másodosztályú vaskoronarendet. 1937. november 12-én hunyt el Budapesten szívbénulásban, özvegye állítása szerint halálát sietteték a háborúban szerzett sebesülései is.

Hadinaplója 1914. szeptember 16-tól, azaz ezredéhez történt csatlakozásától november 23-ig, vagyis második sebesülése utáni kórházba kerüléséig követi az eseményeket. Nem tudjuk, miért nem folytatta a naplórírást; valószínű, hogy a napló a gyógyulással töltött időszakban a család birtokába került, és Kutka István 1914. december közepén nem vitte vissza a frontra. Nincs tudomásunk arról, hogy az 1914. decemberi harctéri tevékenysége vagy hadifogsága idején naplót írt volna; úgy tűnik, második sebesülése után abbahagyta a naplórírást. Jelzésértékű lehet, hogy amikor 1918 januárjában a napló egyes részeit, a San melletti időszakot¹⁵ és a zagórczyei harcokat¹⁶ lemásolja és az ezred rendelkezésére bocsátja, nem ír a dobrotyni harcokról, pedig ha akkor birtokában lett volna egy, az események idejében írott naplónak, könnyen megtehetette volna.

A napló tehát a megírás óta a család birtokában van, létezése azonban elfelejtődött. 2014 nyarán Kutka István dédunokája, Trásyné Osztie Adél találta meg, majd adta tovább unokaöccsének, aki most a nyilvánosság elé tárja.

Maga a napló egy kis alakú négyzethálós füzet, melybe az őrnagy nagyrészt ceruzával írt, néhol tussal vagy tintával húzott alá vagy át egy-egy szót, az időnként előforduló ábrákhoz pedig piros és kék írót használ. A tény, hogy a füzet utolsó negyede üres, valószínűsíti, hogy a második sebesülés után az őrnagy a naplórírást egyáltalán nem folytatta. A tagolásból, térhasználatból arra lehet következtetni, hogy a bejegyzések a dátumozás ellenére nem napi rendszerességgel keletkeztek, hanem mindig akkor, amikor idő adódott rá, akár 2-3 nap késéssel is. Az íráskép romlása és a szaporodó tollhibák az idő előrehaladtával a fokozódó idegfeszültséget tükrözik.

Feltehetően, a napló saját használatra készült, azzal a céllal, hogy az események később visszakereshetőek legyenek. Némelyik bejegyzés egy nem-hivatalos alakulati naplóhoz teszi hasonlatossá. A közlések szűkszavúak és adatközpontúak. Kevés figyelmet kapnak

¹⁴ Úgy tűnik, a fogságba esésre nincsenek szemtanúk, mert az ezred vezetése aznap csak Kutka hiányát észleli: „Kutka őrnagy ki utóbb éspedig du. 2–3h között a visszavonulást a többi részeknek – kik addig makacsul tartották magukat elrendelte, ezidáig nem került elő.” Mestitz ezredparancsnok jelentésének részlete, 1914. december 23. délután 4 óra 40 perc. HL II.593.1.8308. Majd napokkal később is csak valószínűsíti: „Kutka István őrnagy folyó hó 23-án Zurawától északra és északkeletre fekvő erdő harcokban eltűnt. Valószínűleg hadifogságba jutott.” Mestitz ezredparancsnok jelentése, 1914. december 25. HL II.593.1. 245.

¹⁵ A másolat lelőhelye: HL II.593.1. 589–597.

¹⁶ A másolat lelőhelye: HL II.593.1. 722–723.

a saját alakulatot közvetlenül nem érintő katonai vagy politikai események. Szintúgy kevés teret kapnak a személyes benyomások vagy érzelmek, illetve azokról csak valamely esemény, például tiszttársakkal való vita, vagy otthoni levél révén értesülünk. Az események Kutka személyiségén átszűrve kerülnek a naplóba. Jellemző lehet, hogy az első tűzharok után az ezerfős alakulat halottait és sebesültjeit név szerint felvezeti a naplóban, vagy ahogyan a magyar, német és cseh csapatok magaviseletéről hallottakat némi büszkeséggel említi meg. Néha a száraz adatok is jelzik az embert próbáló erőfeszítéseket, akár a harci érintkezésen kívül is, amikor egész napos sárban való menetelésekről, vagy élelmezési gondokról olvasunk. A katonák és a lakosság nyomorúságát is érezhetjük, amikor nyirkos és szűk helységekből, kevés szalmán kell aludni. Követhetjük a lelkesedést, amikor ellenséges tűz ellenére sikerül elfoglalni és kiépíteni az állásokat a San partján, és érezhetjük a sűrűdásokat, amelyek a nehezen kivitelezhető parancsokat kísérik. Ezek miatt a napló legalább annyira érdekes az első világháborús katonák mindennapjainak és körülményeinek mélyebb megértése szempontjából, mint a konkrét alakulat és konkrét személy sorsának követése miatt.

A szöveg a mai helyesírási és nyelvhelyességi szabályoknak megfelelően, a rövidítések kurzivált feloldásával kerül közlésre. Amennyiben hozzá kellett tenni a kézirat szövegéhez, azt a forrásközlésben szintén dőlttel kiemelve teszem. A lengyelországi helyneveket a mai lengyel helyesírás szerint írtam, ez alól kivételt képeznek azok a települések, amelyeknek általánosan ismert magyar neve van (például Krakkó). A kéziratban igen gyakori *del.* és *dut.* rövidítéseket a ma használatos *de.* és *du.* rövidítésekre írtam át, a cs. és kir. (császári és királyi) rövidítést meghagytam.

A közölhetőség érdekében a kiemeléseket és a szöveg egyes részeinek, főként a listák elrendezését egyszerűsítettük. A kéziratban áthúzott szövegeket attól függően hagytuk el vagy közöltük kúpos zárójelben, hogy az áthúzott szövegrész hordoz-e lényegi információt.

Kutkának az ezredhez való bevonulása előtti napokban némely önmagának szánt emlékeztető jellegű, részben német nyelvű jegyzete áll a füzet első lapjain, ezek azonban az utókor számára kevés információt tartalmaznak, ezért közlésüktől eltekintünk.

KRIEGSTAGEBUCH¹⁷

Halálom esetére e naplót feleségemnek kérem átadni.
Besztercebánya,¹⁸ 1914. szeptember 9.

Kutka István őrnagy zászlóaljparancsnok
Soltý Ernő főhadnagy zászlóaljsegédtiszt
Dr. Horváth Géza főorvos orvosfőnök
Dr. Andreányi János segédorvos
Turóczy hadnagy gazdászati tiszt
Schäffer József hadnagy beosztva

¹⁷ Hadinapló (német).

¹⁸ Banská Bystrica, Szlovákia.

5. század Nagy Gyula¹⁹ főhadnagy századparancsnok
 Fedorák János tartalékos hadnagy
 Gellén Aladár tartalékos zászlós
 Kisfaludy Kámán hadapródjelölt
 Marossy Gyula őrmester

6. század Zachár Pál százados századparancsnok
 Doromby hadnagy
 Bros János tartalékos hadnagy beteg
 Stubnya Dezső zászlós
 Benkő Sándor tartalékos zászlós beteg

7. század Estefányi Jenő²⁰ százados századparancsnok
 Tamáskovics Dezső tartalékos hadnagy
 Gembál István zászlós
 Schweitzer Dezső tartalékos zászlós
 Petzник Miklós tartalékos zászlós

8. század Vízzy Zsigmond²¹ főhadnagy századparancsnok
 Herrmann Ádám hadnagy
 Illovszky Gábor tartalékos hadnagy
 Petrovics Gyula hadapródjelölt
 Breitner őrmester

géppuskás osztag

Kreisler Imre tartalékos hadnagy

16.²² Kosielnicében²³ bevonulok az ezredhez, és átveszem a II. zászlóalj parancsnokságát. A 38. menet zászlóalj bevonul, és beosztatik az ezredbe. II. zászlóalj 227 főt és 2 tisztet kap. Létszámkiegénylítés a századok között.

17. Indulás de. 7h Zagórzéba.²⁴ Menetzászlóalj vonata csatlakozik az ezred vonatához. A zászlóalj a 18. ágyús ezred elé beosztva.

Utóvédcsoport parancsnok: Hauser ezredes.

Menetközben Pyys százados a 64. menetzászlóalj 1. századával csatlakozik az ezredhez.

Tisztek és legénység beosztása. Du. 4–6h hosszú pihenő Rozbórz Długinál.²⁵ Beérkezés Zagórzéba 1h de.

¹⁹ Később őt Kutka tehetetlennek és tehetségtelennek nevezi. Feljebbvalója feléje irányuló ellenszenvét Nagy vagy nem veszi észre, vagy megbocsátja, mindenesetre 1918-ban, immár századosként ő terjeszti fel Kutkát kitüntetésre.

²⁰ Mint később kiderül, Kutka az alá beosztott tisztek közül Estefányit tartotta a legtöbbre. Kutka távollétei alatt időszakosan Estefányi vezette a II. zászlóaljat, így a limanovai csata idején is. Estefányi az őszirózsás forradalom alatt a Katonatanács tagja volt.

²¹ Különböző beosztásokban a háború végéig az ezredben szolgált. 1919 januárjában a balassagyarmati felkelés során a magyar reguláris katonák egyik vezetője.

²² A dátum 1914. szeptember 16-át jelöli.

²³ Kosienice, Lengyelország, Przemysłtól kb. 10 km-re északra.

²⁴ Zagórze, Lengyelország, Przemysłtól kb. 20 km-re északnyugatra.

²⁵ Rozbórz Długi, Lengyelország.

18. Éjjelezés Zagórzeban.
 Indulás de. 7h Błażowa.²⁶
 Ütközletlszám 910 (II. *zászlóalj*).
 Élelmezési *létszám* 982.
 Lőszer 140 pro ember.
 Kocsin 42 850.
 Málhás állaton 11 000.
 Segédtsízt eligazításhoz előre.
 Beérkezés Błażowába 9h du. Éjjelezés.

19. Menet Niebylecre.²⁷ Segédtsízt mint szálláscsináló előre. Hosszú pihenő 4-6 Leckától²⁸ nyugatra.

Beérkezés 12h éjféli.
 Eső, mély sár, rossz út. A vonat²⁹ gátolja az előrehaladást.

20. Maradozók csatlakozásából.
 Ütközlet létszám 1026.
 Élelmezési *létszám* 1123.
 Mozgókonyhák lemaradtak. Étkezés a helységben előtalált élelmiszerekből.
 Indulás du. 2h Dobrzechówba.³⁰
 Szálláscsinálók: 1 *altáborból* 4-4 huszár előre.
 Az állapotokról kimutatás szerkesztendő.
 Beérkezés du. 5h.

Kimutatás

Ütközlet létszám: 23 tisztt (2 beteg)

997 ember

Élelmezési *létszám*: 25 tisztt

1136 ember

10 hátszó

26 hámos ló

8 málhás állat

14 jármű

11 lőszer-málhás állat

21. Indulás de. 10h
 A *zászlóalj* a menetoszlopban utolsó.
 Kozuchówban³¹ a 9. ezred előtt megállás de. 12h-ig
 Beérkezés Wojaszówkába³² de. 12h 45'.
 Éjjelezés. Házfelvételezés. Főzés a házakban. 1 tartalék osztag felvétele.

22. Szünnap, felszerelés és ruházat rendbehozatala.
 Segédtsízt Szebniére³³ eligazításhoz.

²⁶ Błażowa, Lengyelország, Rzeszówtól kb. 15 km-re délre.

²⁷ Niebylec, Lengyelország, Rzeszówtól kb. 20 km-re dél-délnyugatra.

²⁸ Lecka, Lengyelország, Błażowától kb. 5 km-re nyugatra.

²⁹ A hadifelszerelést szállító, jellemzően állati erővel vontatott szekerek csoportja.

³⁰ Dobrzechów, Lengyelország, Rzeszówtól kb. 20 km-re délnyugatra.

³¹ Kozuchów, Dobrzechówtól kb. 2 km-re nyugatra.

³² Wojaszówka, Lengyelország, Rzeszówtól kb. 30 km-re délnyugatra.

³³ Szebnie, Lengyelország, Wojaszówkától kb. 5 km-re délnyugatra.

23. Pihenő. Istentisztelet.

Mozgókonyhák beérkeznek, 1 tartalék osztag felvétele. 1 hátsó ló a *zászlóaljparancsnok* és két málhás állat a *géppuskás osztag* részére kiutaltatik. A 38. menet*zászlóalj*tól a 10. ezredhez tartozó tisztek és legénység a 10. ezrednek átadatnak. – Víz *főhadnagy* beteg. Kórházba.

24. Szünnap. Századparancsnokok megjelenésre a *zászlóaljparancsnok*nál: Belsőzolgálat, fegyelem és rend szigorú kezelésére kioktatás a *zászlóaljparancsnok* által.

A II. *zászlóalj* felváltja a III. *zászlóalj* előőrsét és *zászlóalj* előőrseket kibővíti.

A menet-előőrsek felállítása után jelentés az *ezredparancsnok*nak az összesített vázlatokkal.

Ezredparancs szerint kozák csapatok 15 km-re. Éjjeli rajtaütés várható! Ennél fogva: 1 raj előre-tolt laktáborozás a hídhoz, északra Wojaszówkától.

1 felderítő járőr Bratkówkán³⁴ át Nezlokara és 1 járőr Lucki–Laki–Czernowkára.³⁵

2 *század* riadóállásban a faluban Zachar *százados* parancsnoksága alatt.

Illetékek még mindig nem fizettettek ki.

25. De. 2h járőrök beérkeznek és jelentik, hogy ellenséget nem láttak.

De. 3h *ezredparancs*, hogy az *ezred* de. 9-kor menetkészben álljon.

VI. Corps:³⁶ Biecz³⁷–Łuzna.³⁸

March fortfolgt.³⁹

27. *Infanteriedivision*⁴⁰ war nur Merochów.⁴¹

11. Train.⁴² Bataillon,⁴³ 9. *ezred*, 18. *ágyús ezred*, 10. *ezred*.

Utóvéd: Daubner *ezredes*

16. *honvéd gyalogezred*

I *század* lovas

I./18. *ágyús* osztály a 287-es *magaslattól* (Szebniétől nyugatra) 9h Aufbau.⁴⁴

Mindig a baloldalon.⁴⁵ Addig menetelünk, amíg a 27. *Infanteriedivision* végét el nem érjük.

Ha utolérjük, és nem megy tovább, akkor etetés, étkezés.

Moderówka–Chrząstówka⁴⁶ magaslaton biztosított megállás 11h 30-kor és addig ott marad, míg a *hadosztály* vége 287-et el nem hagyja.

Előőrseket 11h 30-kor bevonni.

Éjjelezés: A *hadosztály* Jasło⁴⁷ mellett.

Havanin

Liedlicz, 10. *honvéd gyalogezred* és tüzérség.

³⁴ Bratkówka, Lengyelország, Wojaszówkától délkeletre.

³⁵ Magaslatoz Wojaszówka közelében, a Wisłok folyó jobb partján.

³⁶ VI. Hadtest (német).

³⁷ Biecz, Lengyelország, Jasłótól kb. 10 km-re nyugatra, Tarnówtól kb. 30 km-re délkeletre.

³⁸ Łuzna, Lengyelország, Tarnówtól kb. 30 km-re dél-délnyugatra.

³⁹ Folytatja a menetelést (német).

⁴⁰ Gyaloghadosztály (német).

⁴¹ Még csak Merochówon volt (német).

⁴² Vonat (német).

⁴³ Zászlóalj (német).

⁴⁴ Épület (német).

⁴⁵ A Wisłoka folyó bal oldalán.

⁴⁶ Moderówka, Chrząstówka települések Lengyelországban, Rzeszówtól kb. 40 km-re délnyugatra.

⁴⁷ Jasło, város Lengyelországban, a Wisłoka folyó mentén, Rzeszówtól kb. 50 km-re délnyugatra, Tarnówtól kb. 40 km-re délkeletre.

Összes ezredek menet-előőrök.

A 16. *gyalogezred* Lervoniec-útelágazás Tarentówka-vonalban.

Zachar, kürtösök, altisztek, emberek, szálláscsinálók.

Élmezés IX/26. Biecz:

Betegek: Zagórzany⁴⁸

Eligazítás: Skołyszyn⁴⁹

Menetrend: chrząstówkai út,

utászosztály

1 század 16.

Egyesített eleségvonat.

1 század 16.

Egyesített ütközésvonat.

2 század 16.

I.

18. *ágyús ezred*

II./16.

2000*

3/4 III./16

1000*

1 század 16.

(III./16 *zászlóalj*)

11h 30' a taligaút betorkolásánál a Chrząstówkára vezető országútba.

I. zászlóalj indul 9h 30-kor.

Létszám⁵⁰

Emlék, Kriegsunterstützung,⁵¹ besztercebányai emlék. -

Önkéntesek, hadapródok, hadapródjelöltek előléptetése zászlóssá.

Beérkezés Przysieki⁵² 10 du. <Helyiségtábor> Laktábor.⁵³

26. Menet Łuźnára. 16. ezred és I./18 *ezred*, mint a hadosztály utóvéde. A II. *zászlóalj* az utóvéd-tartalékban az ágyúosztály mögött. 30 km. Indulás az utóvéd-tartalék elé 10h 30' de. Hosszú pihenő étkezéssel Klęczany⁵⁴ és Zagórzany között 3h–4h du.

Beérkezés nagy vonattorlódások miatt 10h du. Elhelyezés Włodzisław–Klominck sörgyártelepén. Laktáborozás.

Folytonos eső, mély sár.

27. Menet Brzozowára.⁵⁵ Miután az ellenséggel érintkezésben már nem vagyunk, és a hadsereg által megszállott védelmi vonal mögé jutottunk, az ezred utóvéd-viszonya megszűnt, de az ezred tovább is a hadosztály végén marad. – Hosszú pihenő 3h–4h Siedliskától⁵⁶ keletre. Étkezés.

⁴⁸ Zagórzany, Lengyelország, Jasłótól kb. 20 km-re nyugat-délnyugatra, Tarnówtól kb. 35 km-re délkeletre.

⁴⁹ Skołyszyn, Lengyelország, Jasłótól kb. 5 km-re nyugatra.

⁵⁰ Hiányzó adat(ok).

⁵¹ Hadisegély (német).

⁵² Przysieki, Lengyelország, Jasłótól kb. 5 km-re nyugatra.

⁵³ Ideiglenes katonai szálláshely.

⁵⁴ Klęczany, Lengyelország, a Ropa folyó partján, Tarnówtól kb. 35 km-re délkeletre.

⁵⁵ Brzozowa, Lengyelország, Tarnówtól kb. 20 km-re délre. Az itt eltöltött pihenőnapok után a menet iránya az eddigi jellemzően nyugati irány helyett északira, majd északkeletre fordul, hogy október közepén az ezred elérje a San folyó melletti állásokat.

⁵⁶ Siedliska, Lengyelország, Tarnówtól kb. 30 km-re délre.

Beérkezés Brzozowára a nagy vonattorlódás miatt 10h du. Éjjelezés. A legénység nem kap vacsorát, mert nincs kávékonzerv. Laktáborozás az elszórt házakban. Lovak nem kapnak zabot, mert nincs az élelmező kocsikon, és a késő éjszakában a lakosságtól nem lehet beszerezni.

Eső, mély sár.

28. Brzozowa. Pihenő 11h de. Ezredparancsnoknál megjelenik a tisztikar.

Tárgy: 1/ II. *zászlóalj*: 65 ember az I.-nek.

2/ Auffenberg⁵⁷ hadparancsának kihirdetése

3/ *Zászlóalj*-körletekben laktábor-őrsegek⁵⁸ állítandók fel. – Vázlat róluk beadandó.

4/ Kémkedés megakadályozása.

5/ Pöcegödör – tisztaság – oltott mész.

6/ Parancskiadás pontosan kezelendő.

7/ *Hadosztály-parancsnokság* parancsa a legénység előtt 3 napon át kihirdetendő (Legénység magatartása menetek alatt és ütközetben).

8/ Felvételezés. Bejelentendő, hogy az alapjavadalmazás 2 tartalékadagja megvan-e, és hogy jó-e du. 4h-ra. – Betegek átadása.

Német csapatok nem keverendők össze az oroszokkal. Német kormányozható léghajókra nem szabad lőni.

Telefonösszeköttetés az ezreddel és a többi *zászlóaljjal*.

Riadószükségletek.

*Zászlóalj*kürtös az állományparancsnoksághoz.

Gondoskodás gyors parancstovábbításról a körleten belül.

Parkolás a telephelyen.

Parancsok olvasandók.

Parancs hátraadása menet alatt.

Iskolák tartása.

Felszerelés stb. rendbe hozása.

Glaser Arthur I. osztályú számvevő

Filadelfi János I. osztályú számvevő

Holécy Emil II. osztályú számvevő

Kondor írnok

Holécy – a *zászlóalj*hoz: zsoldot *szeptember* 21. óta nem kapott.

Filadelfi – mozgókonyha.

Glaser – ezredküldönc.

29. Brzozowa. Pihenő. Dél előtt zártrendű gyakorlatok a században, fegyverzet tisztogatása. Jelentés elszakadt bakancstalpak számáról:

5. század – 25 pár talp

6. század – 50 pár talp

7. század – 16 pár talp

8. század – 46 pár talp

géppuskás osztag – 12 pár talp.

Délután ruházat és szerelvény rendbehozatala és kijavítása; parancskiadás.

Az elszakadt bakancsok az ezred gazdasági hivatala által a meglevő készlet mértékéhez képest kicsereáltettek, s ott kijavítatnak.

Az elhelyezés nagyon szűk. Nincs rá ok. Hiányzik petróleum világítási célokra és a fegyverek tisztogatására. Itt nem lehet kapni és a közegek (*gazdasági* hivatal, élelmező tiszt) szabadkoznak a beszerzéstől. Hanyag szolgálatkezelés, közömbösség!

Hadosztályintézkedés értelmében a bakancsok talpát lenolajban kellene áztatni, de ilyen nincs, és senki sincs, aki beszerezné.

⁵⁷ Moritz Auffenberg von Komarów gyalogsági tábornok (1852–1928), az osztrák–magyar. 4. hadsereg parancsnoka.

⁵⁸ A tábornak az ellenség általi meglepetésszerű megtámadása ellen felállított őrség.

A felosztott 10. menetzászlóaljhoz tartozó 65 embert az I. *zászlóalj*nak átadtuk. Gembál *zászlós* szemrevételezi a Ciężkowicére⁵⁹ vezető utat. Riadóintézkedés kiadása.

30. Brzozowa Délelőtt zárt rendű és harcgyakorlat században. Tisztelgési gyakorlat, iskolázás. Fegyelmzés. Délután fedezékek kiemelésének gyakorlása.

Hadserg-főparancsnoksági parancsok a katonai helyzet kedvező voltáról, és az oroszok harcmodoráról.

Hadtestparancs harcászati útmutatással.

Tisztikar

Parancsnok: én

Segédtszt: Solti Ernő főhadnagy

Gazdászati tisz: Thuróczy Ferenc hadnagy, *gazdászati tisz*

Orvos: Dr. Andreányi János segédorvos

5. század

Parancsnok: Nagy Gyula főhadnagy

1. szakasz: Fedorák János hadnagy

2. szakasz: Gellén Aladár zászlós

3. szakasz: Kisfaludy Béla hadapródjelölt őrmester

4. szakasz:⁶⁰

6. század

Parancsnok: Zachar Pál százados

1. szakasz: Bruóth János hadnagy

2. szakasz: Váczy József hadnagy

3. szakasz: Stubnya Dezső zászlós.

4. szakasz: Ambrus őrmester

7. század

Parancsnok: Estefányi Jenő százados

1. szakasz: Tamáskovics Dezső hadnagy

2. szakasz: Gembál István zászlós

3. szakasz: Schweitzer Dezső zászlós

4. szakasz: Zorkóczy József hadapródjelölt őrmester

8. század

Parancsnok: Vizi Zsigmond főhadnagy IX/23. óta beteg.

1. szakasz: Hermann Adám hadnagy a századparancsnokot helyettesíti IX/23. óta

2. szakasz: Illowszky Gábor hadnagy

3. szakasz: Petrovics Gyula hadapródjelölt őrmester

4. szakasz: Petznik Miklós zászlós

A pirossal aláhúzottak nem hivatásos katonák.

Létszám: Századonként 240 960

géppuskás osztag – 38

Törzs – 36

1034 a vonattal együtt.

Ütközletlétszám: századonként 221 884

Géppuskás osztag 38

Törzs 9

931

⁵⁹ Ciężkowice, Lengyelország, Tarnówtól kb. 25 km-re délre, Brzozowától délkeleti irányban.

⁶⁰ Hiányzó név.

OKTÓBER

1. Gyűjtés a kassai és a besztercebányai honvédemlékre, és az elesettek hátramaradottainak gyámolítására:

Törzs: 56 korona

5. század 88 korona <12> fillér

6. század 70 korona

7. század 200 korona

8. század 103 korona

géppuskás osztag 35 korona 70 fillér

552 korona 82 fillér.

10h de. a vitézségi érdmekkel kitüntetett legénység feldíszítése ezen érdmekkel. Az ünnepély után rendeletek felolvasása a zászlóalj tisztikara előtt. A tisztek kioktatása harcászati tekintetben, buzdítása és biztatása. Du. előőrsszolgálat gyakorlása.

2. De. gyakorlat a században. 11h oktatás a kolera védekezésről Dr. Andreányi segédorvos által (A 11. honvéd lovas hadosztálynál kolera tört ki.) – Du. fegyvertisztogatás. Zászlóaljparancsnokok megjelenése az ezredparancsnoknál. – Palágyi főhadnagy által arról értesülök, hogy lovaim Besztercebányára mentek vissza, és még mindig ott vannak!

3. De. gyakorlat a századokban. Eligazítás 11h déltől főőrség 1 szakasz az 5. századtól. Ezredügyeleti tiszt Nagy Gyula főhadnagy, az 5. század parancsnoka. Berdychówi hídrőrség 2 osztag 16. ezredbeli honvéd a 6. századtól.

Kreisler hadnagy a géppuskás osztag parancsnoka igen nagy buzgalommal állítja össze hiányos osztagát. Zakliczynből⁶¹ tartalék alkatrészeket szerez be.

A hadosztály útján távirati parancs Besztercebányára lovaim útbaindítására. – Brzozowa.

Du. előőr-szolgálat gyakorlása. Thuróczy hadnagy gazdasági tisztet lenolajért, gyufáért stb. küldöm Tarnówa. Bakancsok beáztatása lenolajba.

Du. 11h 30' eligazítás. Menetintézkedés holnapra. Pokrócok kiadása a csapatnak. Ennek alapján intézkedés kiadása a zászlóalj számára.

4. menet: Faściszowa⁶²–Siemiechów⁶³–Janowice⁶⁴–I.H. 402–Szczepanowice⁶⁵–Rzuchowa⁶⁶ – 20 km. Menetrend:

Indulás: Az ezred utászosztaga a brzozowai iskolától 10h 15' de. A II. zászlóalj indul a szálláskörletből 9h 45'. – Ófelsége⁶⁷ névnapja lévén, indulás előtt: Ima. – Sapka mellé tölgyfalevél.

Szálláscsinálók: Fedorák János tartalékos hadnagy az 5. századból; századonként 4 honvéd és a zászlóalj küldönc, továbbá Holéczy szakaszvezető. 8h az iskolánál jelentkeznek a 10. ezredbeli szállásszabályozónál.

Zászlóaljkürtös 10h 15'-kor az ezred élén jelentkezik az ezredparancsnokságnál.

Téli pokrócok kiadása a legénységnek, 2 embernek 1 darab.

Varga János 8. századbeli honvédot tisztiszolgám helyettesítésére vezényelem.

⁶¹ Zakliczyn, Lengyelország, Tarnówtól kb. 20 km-re dél-délnyugatra.

⁶² Faściszowa, Lengyelország, Tarnówtól kb. 15 km-re délre.

⁶³ Siemiechów, Lengyelország, Tarnówtól kb. 15 km-re délre, az előzőtől keletre.

⁶⁴ Janowice, Lengyelország, Tarnówtól kb. 10 km-re délre.

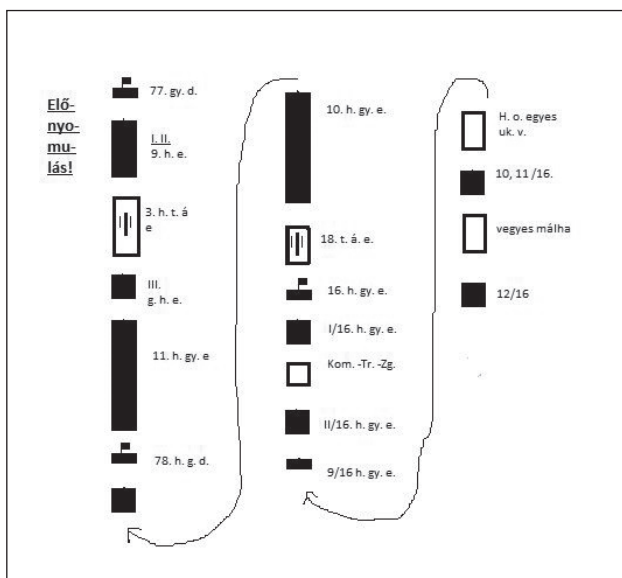
⁶⁵ Szczepanowice, Lengyelország, Tarnówtól kb. 5 km-re délnyugatra.

⁶⁶ Rzuchowa, Lengyelország, Tarnówtól kb. 5 km-re délre.

⁶⁷ I. Ferenc József osztrák császárról és magyar királyról van szó.

A menet 10h 30' Brzozowa nyugati szélén fennakad, mert a 15. *hadosztály*, mely előttünk megy, még nem sorolt be.

Étkezés 1h du. Menet folytatása 3h 30' du.!! A *zászlóalj* azt a parancsot kapja az ezredparancsnokságtól, hogy az ezred vonatának előrejutását biztosítsa. Az út nagyon rossz, a kocsikat csak kölcsönös előfogatólással, és a legénység segítségével lehet egy mély úton áthozni. Ennélfogva a *zászlóalj* a menetcélt el nem érheti, hanem a 6. 7. 8. századdal és a *géppuskás osztaggal* 1h de. Wróblowicén⁶⁸ éjjelezik. Én a segédtsizztel (Solti *főhadnagy*) egy majorban, úri szobában. De. 3h 2 lőszeroszlop is beszállsoltja ott magát, s reggel korán az egyik tovább áll, anélkül, hogy az elfogyasztott széna árát megfizette volna. A major tulajdonosa panaszkodik, hogy a német és a cseh csapatok mind így csinálják, csak a magyar csapatok fizetnek meg mindent.

5. de. 8h a 3. század és a *géppuskás osztag* folytatja a menetet. Az 5. század de. 6h-ig dolgozott a vonatnál s reggeli nélkül vonul be Wroblawetizre. Ennélfogva ott hagyom, hogy lakosságnál kiadós reggelit készíttessen magának, s csak elköltése után kövesse a *zászlóalját*. Utóbbival du. 6–8h Tarnów keleti szegélyén pihenőt tartok és étkezést. A menet nagyon lassan ment, mert folyton vonatok zavarták és nagy emelkedések voltak. – A legénység nagyon fáradt, az ezred éjjelezési állomását, Zajaczkowicét, ennélfogva nem érhetem el, hanem Pogórska Wolán⁶⁹ laktáborba szállok éjfélkor. Solti *főhadnaggyal* egy parasztházban hálunk.

6. De. 6h folytatjuk a menetet. Zajaczkowice déli szélén a *zászlóalj* kürtös hozza az ezredparancsnokság írásbeli parancsát, melynek értelmében *hadosztályunk* (39.) Dębicára⁷⁰ menetel és Bobrowán⁷¹ hosszú pihenőt tart. *Zászlóalj* jammal mielőbb csatlakozzam. Délre a vasúttól de. 11–11h 30' pihenő, aztán menet Straszyninra, hol hosszú pihenő és étkezés 2h–4h du. Két nappal ezelőtt itt még kozákok voltak, kik pusztítottak, és raboltak. A lakosság egy része elmenekült. A 8. és 10. század egy kastélyban, melyet a kozákok kifosztottak. Egy szem zabot sem lehet kapni. A kastély berendezése feldúlva, megrongálva, kirabolva. Du. 4h menet folytatása. Du. 6h visszamenetelő csapatokkal találkozunk: a Wisłokán Bobrowa Wola és Pustków⁷² között épített hadihíd használhatatlenné vált (leszakadt?), a *hadosztály* ennél fogva az innesső parton levő helységekben éjjelezik. A *zászlóalját* gyorsan, még a sötétség beállta előtt elhelyezem Wola Żyrakowskán.⁷³ Solti *főhadnagy* igen ügyesen és gyorsan keres szállást. – Az ezredparancsnokságnak nem tehetek jelentést, mert nem tudom, hol van. Nagyon rossz idő, egész nap hideg eső esik, az utak nagyon rosszak, a járművek igen nehezen jutnak előre. – Solti *főhadnaggyal* egy parasztházban, hol a 8. század is van.

⁶⁸ Wróblowice, Lengyelország, Tarnówtól kb. 10 km-re délre.

⁶⁹ Pogórska Wola, Lengyelország, Tarnówtól kb. 10 km-re keletre.

⁷⁰ Dębica, Lengyelország, a Wisłoka folyó partján, Tarnówtól kb. 20 km-re keletre.

⁷¹ Bobrowa, Lengyelország, Tarnówtól kb. 25 km-re kelet-északkeletre.

⁷² Bobrowa Wola és Pustków, települések a Wisłoka folyó két partján Tarnówtól kb 30 km-re északkeletre.

⁷³ Wola Żyrakowska, Lengyelország, Tarnówtól kb. 25 km-re kelet-északkeletre.

7. A Pustkównál épült hadihíd (Wislok folyó) megrongálódott. Ennélfogva a menet folytatása halasztást szenved. Az ezredtörzs és a I. zászlóalj ugyancsak Wola Żyrakowskán éjjelezett, amint reggel kiderült. Jelentkezem az ezredparancsnokságnál. Felvételezés: hús, kávékonzerv, kétszersült, dara káposzta, só. Lechotzky százados ezredsegédtiszt súlyosan megbetegedik, valószínűleg romlott halkonzerv élvezete következtében. Az eső elállt ugyan, de bokáig érő sár az utakon. Zabot és szénát már napok óta nem kaptunk. Zabot a lakosságtól nem lehet beszerezni, mert a kozákok mindent elvittek. A kozákok az utakat harántárok által megrongálták, de nem elég alaposan.

De. 9h bevonul Nagy Gyula főhadnagy Az 5. századdal; útközben 8 embert adott le Tarnówban a kórháznak vérhassal.

10h 30' eligazítás az ezrednél. Indulás 12h délben. A menet nagyon lassan, akadozva megy, mert a hadihídon nagy a torlódás. Ennek következtében csak 9h érkezünk Mecisówba.⁷⁴ Térdig süppedünk be az agyagos talajba a mezőkön, melyeken átvágunk. <A konyhakocsi még későbbben.>

8. Indulás 7h 30'. A hadosztály egy menetvonalon. Az út rosszasága miatt a vonat gyakran elakad, minek következtében a menet nagyon lassan halad. Hosszú pihenő 1–2h 30' Zdryari mellett. Az utak rosszasága és a lovak kimerültsége miatt csak két mozgókonyha érkezik be idejében; egy nagy késéssel, egy pedig egyáltalán nem vonul be.

Beérkezés Bratkowicébe⁷⁵ 7h du. Éjjelezés. <Parancsnok mellé> A 6. és 8. század mozgókonyhája egészen lemaradt. – Az első tisztességes parasztcsalád, mellyel eddig ez országban találkoztunk, volt a szállásadónk. De ezek is zsarolni akartak. Előttünk itt szintén kozákok voltak. Ingemet és zsebkendőmet kimostam. Szálláscsináló Nagy főhadnagy. – Solti főhadnagy rosszul van, ennek dacára hadosztály-eligazításra kell mennie, de csak de. 6h tarttatik meg.

9. Indulás de. 8h. Hosszú pihenő du. 3h Stobiernától⁷⁶ nyugatra. Egész nap ágyúzás hallható kelet felől. A II. és XIV. hadtest erős harcban áll. A 15. hadosztály Sokołowra,⁷⁷ a XIV. hadtest, a 39. hadosztály Głogów⁷⁸–Stobiernán át.

Létszám		Ütközet
Élelmezési		
Törzs	35	9
5.	221	179
6.	247*	195
7.	244	220
8.	232	221
géppuskás osztag	42	42

A hosszú pihenő alatt

5.	179	
6.	192 + 26 fogoly	
7.	221 + 19 fogoly	
8.	221	
géppuskás osztag		42

⁷⁴ A Wisłoka bal partján.

⁷⁵ Bratkowice, Lengyelország, a Wisłoka jobb partjától kb. 25 km-re keletre, Rzeszówtól kb. 15 km-re északnyugatra.

⁷⁶ Stobierna, Lengyelország, Rzeszówtól kb. 10 km-re észak-északkeletre.

⁷⁷ Sokołów Małopolski, Lengyelország, Rzeszówtól kb. 25 km-re észak-északkeletre.

⁷⁸ Głogów Małopolski, Lengyelország, Rzeszówtól kb. 25 km-re északra.

9. Létszám			
5.	224	174	
6.	247	196	
7.	245	223	
8.	232	219	
géppuskás osztag		46	46
Hiányzanak			
5. század	Kórház	5	5
	Gyengélkedő	4	4
	Igazolatlanul <u>távol</u>		<u>41</u>
	Összesen		50
6. század	Kórház		
	Gyengélkedő	16	
	Igazolatlanul <u>távol</u>	<u>18</u>	
	Összesen	34	
7. század	Kórház	0	
	Gyengélkedő	2 (Vonatnál)	
	Igazolatlanul <u>távol</u>	<u>5</u>	
	Összesen	7	
8. század	Kórház		
	Gyengélkedő		
	Igazolatlanul <u>távol</u>	<u>3</u>	
Létszám:	élelmezési:	994 fő	
		64 ló	
	ütközet	872 ember	
		13 jármű	
		32 gyengék	
		5 kórház	
		48 maradozó	

Du. 6h 15. *hadosztály*-parancs, hogy az ezred Geswodkán éjjelezzék. Beérkezés ott 8h 30'. Mindig koromsötétben érkezünk be, sőt a szálláscsinálók is rendszerint!!! Biztosítás laktábor-őrségek által. Egy vén csúnya zsidó házaspár piszkos házában vagyok Solti *főhadnaggyal* elszállásolva. Hideg is volt, az ágy kínpad.

10. De. 3h-ra jön az ezred parancsa, hogy a *zászlóalj* de. 5h menetkészen álljon. Ennél fogva reggeli 4h de. rögtön elrendelem. Del 5h újabb parancs: csendes riadó és indulás. Soltival együtt nagyon ki voltunk merülve, szolgálk is és így majdnem elkéstünk!!! Menet Rakszawa⁷⁹ irányába.

Új erőcsoportosítás: A II., VI., és XIV. hadtest a II. hadtest. parancsnoksága alatt új csoportot képez. Az oroszok visszavonulóban a Wislok és San mögé. Egész nap ágyúzás kb. 10-15 km távoból. Saját szándék *őket* a folyókba beszorítani. – A 39. *hadosztály* Rakszawától nyugatra hosszú pihenő és készségi állás 12h 30' du.-tól 5h 30'-ig du. Aztán bevonulás az éjjelezési szállásba Rakszawára. Tiszta parasztházban elszállásolva, Solti azonban csak szalmán.

Létszám: ütközet 857
9 gyengélkedő
67 lemaradt.

Biztosítás laktábor-őrségekkel.

⁷⁹ Rakszawa, Lengyelország, Rzeszówtól kb. 20 km-re északkeletre.

A 7. század tüzéségi fedezet a 18. tábori ágyús ezredhez Węgliskára.⁸⁰ Elrendelem, hogy a századok a hiányzóknévrosát beterjesszék s ezeket a nálam lévő szakasznévjegyzékekben megjelölöm. – Biztosítás: 5. 6 és 8. század egy-egy *szakasza* laktáborórség.

11. De. 4h reggeli, aztán menetkészültség egész nap a szálláskörletekben. Du. 3h beérkezik Filadelfi számvevő altiszt a 7. és 8. század konyhájával. Az ágyúzás ma délkeleti irányból egész éjszaka hallható volt, reggel elnémult. A megbetegedett Lechotzky százados. helyére Zachar századost, a 6. század parancsnokát rendeli ki az ezred parancsnok. Du. azonban bevonul Hegedűs Elek az igazi ezredsegédtsizt Besztercebányáról s így Zachart megtartom.

12. De. 7h 30' jön a parancs, hogy északi irányban de. 8h indulunk a 10. ezred után. Sorrend III. zászlóalj, II. zászlóalj, I. zászlóalj. Sorrend a zászlóaljban: 5. század, 6. század, géppuskás osztag, 7. század, 8. század. – Eső, sár. – Hosszú pihenő az erdőben a Trzebosnice patak mellett. 2h 15 menet folytatása Lentorowára. Én előre az előőrs felállítása miatt. Beérkezem du. 4h 30', a csapat bevonulása csak 13-án de. 1 és 2 között. Térdig érő sár. Eltévedés a sötétben, teljes kimerülés. Igen sok ember (4-500) lemarad. Mozgókonyhák szintén. 6. századból 3 menetelőőrsöt állítanak fel de. 3h.

13. De. 8h indulás északnak. I. Pikuly II., III. Groble.⁸¹ A nap folyamán beérkeznek a mozgókonyhák, löncskocsik, majd az egész menet és a lemaradottak. – Egész nap ágyúzás északkeleti irányból a San partjáról. – 5. század készültség, 8. század Laktábor-órségen (2.) és állomásfőnökségen. Herrmann hadnagy ezredtsizti.

14. 7h 30' kivonulás a helység északkeleti szélére és ott jobbra (délre) a III. zászlóaljtól készülségi felállás tömegben. Kolera-eskü letétele a legénység által. – Du. 1h az étkezés után indulás Sibigin át Tarnogóra.⁸² Az erdőben nyugatra a helységtől, egy nehéz 15 cm taracküteg közelében pihenő, azaz megállás 4h-ig, aztán egy ostoba áthaladás a mezőn át a helységbe, melynek belopózásnak kellett volna lenni. A helység szélén a szétszéledt zászlóaljakat rendezni kell, és nem szabad a helységbe bemenni. Ok ismeretlen. Zászlóaljparancsnokságok a helységbe az ezredparancsnoksághoz, hol Koch 5. cs. és kir. ezredbeli őrnagy részletes felvilágosítást ad az általa felállított és általunk felváltandó előőrsokról. Mindenki ideges, kapkod, nehezen ért. Előőrsre megy az I. és III. zászlóalj egy-egy része. A II. zászlóalj egészben beszállásolja magát Tarnogóra, amit csak nagy nehezen sikerül megtudnom. Így aztán megint a sötétben kell a szállást elfoglalni! Pedig kényelmesen el lehetett volna nappal végezni. – Solti ismét eligazításra megy! A falu kihalt, alig egy-két ember lézeng benne, a többi elmenekült, bútorok elásva. Élelmiszer nincs. Elég tiszta parasztházban vagyok, a földön alszom.

Önként jelentkezők éjjeli vállalatokra:

5.	1 ig. 2 bev. ⁸³	16	
6.	2 ig.	26	
7.		1 bev.	25
8.		6	
	<i>géppuskás osztag</i>	6	

15. Az I. zászlóalj: 2., a III. zászlóalj 1. főállást állított fel a San mentén. Ezek a nap folyamán védelmi szakaszokká alakulnak át. A bal szárnya és a Kopkinál⁸⁴ lévő 10. ezred jobb szárnya között keletkezett hézag kitöltésére a ½ II. zászlóalj parancsnokságom alatt, mint 3. védőszakasz.

⁸⁰ Węgliska, Lengyelország, Rzeszówtól kb. 20 km-re északkeletre, az előzőtől északnyugati irányban.

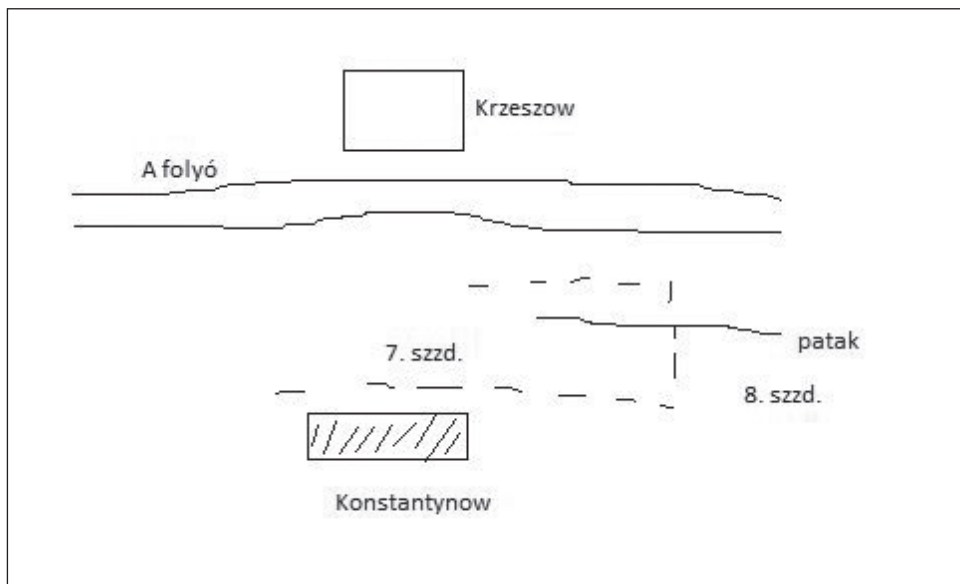
⁸¹ Groble, Lengyelország, Rzeszówtól kb. 40 km-re észak-északkeletre.

⁸² Tarnogóra, Lengyelország, Rzeszówtól kb. 40 km-re észak-északkeletre, a San bal partjának közelében.

⁸³ A rövidítéseket biztonsággal nem tudtuk feloldani.

⁸⁴ Kopki, Lengyelország, Rzeszówtól kb. 45 km-re észak-északkeletre, a San bal partján.

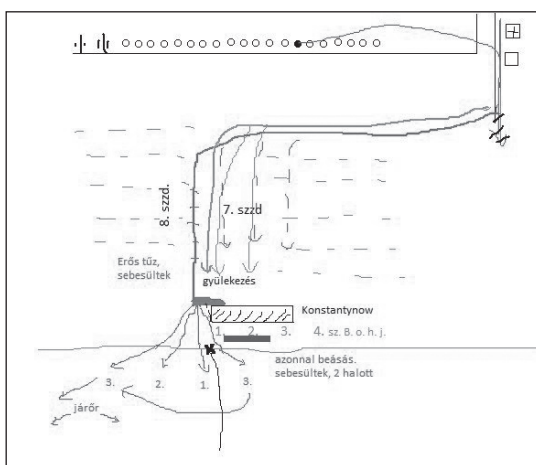
12h 30' du. indul Tarnogóráról Konstantynówa.⁸⁵ Az erdő szélén saját tüzéségünk tüzel a krzeszówi⁸⁶ magaslatokra. Az előnyomulás az erdő szélétől az ingoványon át <8. századnál> vesztéssel jár, mert igen erős tüzéségi tűzben történik. Több halott és sebesült. A faluban 2 ház tüzet fog s elég benne egy sebesült. A tüzet viszonozzuk.

Állásunk a rajz szerint. Du. 5h tájt halkul, majd egészen megszűnik a tüzelés. Legénység kiépíti fedezékét. Harcszerű biztosítás. Járőrök a San partján, kik jelentik, hogy a folyón áthatolni lehetetlen, mert meg van dagadva. Az ellenség éjjel reflektorokkal világítja meg állásunkat. Az éjszakát a tiszték egy házban töltik ébren. Minden 2 órában jelentés az ezredparancsnokságnak.

16. Réggel 6h parancsra 10 percig tartó tüzelés a 8. századnál, valamint a *hadosztály* egész vonalán. Velünk szemben az ellenség nem viszonozza. Soltival egy szűk fedezékben fekszünk a falutól északra 50'-re.

De. 11h parancs jön az ezredparancsnokságtól, mely tudatja, hogy a tüzér dandárparancsnok által értesült a fél zászlóalj szép <helytállásáról>, munkájáról, derék magatartásáról. Ennek kapcsán kimerítő jelentést kér a parancsnokság az egyeseknek, vagy részeknek kiváló magatartásának kiemelésével, s a saját intézkedésekkel s magatartás leírásával.

⁸⁵ Házcsoport a San bal partján, Kopkitól kb. 500 méterre délkeletre.

⁸⁶ Krzeszów, Lengyelország, a San jobb partján.

Különösen szenvedett a 3. szakasz, mely ez okból meg is hátrált, de a *századparancsnok* buzdító szavára ismét előre ment. *Kiss szakaszvezető*, *Mali szakaszvezető* megsebesült és dacára ennek a rajvonalba maradt.

Sebesültek

7. század

Schmidt János *tizedes*

Tózsér József *honvéd*

Balkovszky János

Kovács *János*

Tábornoky György

Szvoreny Imre

Hegedűs János

†Spurnyák János

8. század

<Hegedűs honvéd>

Keresik Lajos *szakaszvezető*

Mali Pál *őrvezető*

Liszka András†

Vrsgyák A.†

1/11.

Szlobodnik János

Csernicky János *honvéd*

0 Kocsival szállítottuk Kopkíra (10. ezred).

12 sebesült és 4 halott, ebből 1 elégett.

A délelőtti folyamán erős tüzéségi harc, mely azonban a mi tüzéségünkben semmi kárt nem tesz, mint este dr. Andreányi segédorvos mondja. Közben és utána folyton *gyalogsági* tűz alatt áll fedezékem, mert a *hozzám* sűrűn jövő küldöncök és járőrök elárulják az ellenségnek amúgy is exponált helyemet. – Ennél fogva kiszaladunk belőle, puskatűztől üldözve és a faluba megyünk egy házba, melynek fedeléről nagyon jól megállapíthatjuk a velünk szemben, Krzeszówtól *Északra* levő *ellenséges gyalogsági* állásokat. Délután és éjszaka is itt maradunk.

Éjjelre mindkét *századtól* egy-egy raj előre a San partjára, hogy az ellenséget egész nap nyugtalanítsa. Alkonyatkor felváltatik. Éjjel az ellenség fényszórával világítja meg az utat, mely falunkból K-nak⁸⁷ vezet a Sanhoz, továbbá a falut és a folyót. Parancsot adok az előre küldött járőröknek, hogy vegyék a fényszórókat tűz alá.⁸⁸

17. A kórházból bevonult Bruoth János *tartalékos hadnagy* értesít, hogy lovaimat, legényeimet és poggyászatomat elhozta! Egyelőre csak utóbbi van nála, a többi később jön, mert a Wislokán nem tudtak átjönni.

Du. 2h az ellenség a falunkat kezdi srappellel lődözni és pedig a nyugati szegélyét. Csakhamar megszólal azonban saját tüzéségünk is az erdő széléről, és részben magára vonja az ellenséges *tüzéségi* tüzet. Magam és törzsem számára új fedezéket készíttettem délelőtt a falu északnyugati sarkán a legszélső pajta mögé. Abba bújunk most be. Jelentés az ezrednek. – Előzőleg jelentés az ezrednek a lőszerkészletről.

Saját tüzéségünk megkezdí a tüzelést, s ez által magára vonja az *ellenséges* tüzéség tüzét. A tűz 5h megszűnik.

⁸⁷ A „falu” Kutka szóhasználatában Konstantynów falura vonatkozik, az itt K-val jelölt hely minden bizonynal az oroszok által megszállt túlpárti Krzeszów, melyhez Konstantynówból út és híd vezet, mely híd ebben az időben már fel volt robbantva.

⁸⁸ Október 15-ei és 16-ai események során tehát az ezred az ellenséges tűz ellenére sikeresen megszállta a San bal partját Tarnogóra térségében, és hozzáláthatott védelmi állások kiépítéséhez.

Este megérkeznek legényeim a lovakkal és pogglyással. Levelet hoznak Linától⁸⁹ és a gyerekektől. – Éjjelre egy bolthajtásos pincébe megyünk, de nem érezzük magunkat jól, mert a háznak fehér bádoggal fedele van, kirí a többi közül.⁹⁰ Nyirkos és ajtója sincs, fázunk. – Este egy honvéd a 8.-tól puskagolyótól megsebesül. Egy pajtában rákadunk egy sebesültre, kit még 15-én lőttek mellbe.

Egy honvéd a 7. századból koleragyanús tünetek között megbetegedett.

Éjjel az ezred kiadja a hadtest intézkedését arra az esetre, ha az oroszok a Sanon át előtörnének, és az ezred intézkedését arra az esetre, ha mi megyünk át offenzívába.

Éjszaka elrendelem a 8. századnak, hogy futóárkokat építsen állásából a faluba. Reggelre azonban nem készül el.

18. Reggel elrendelem, hogy a 7. század a falu keleti szélén egy második védelmi állást ásson és a falu belsejét védelemre rendezze be (fatorlaszok, lőrések stb). A munkát be kell azonban szüntetni, mert az ellenséges gyalogság tűz alá veszi.

Délelőtt jön a 78. dandártól az értesítés, hogy az ellenség 1 ½ századdal átlépte a Sant. Előnyomulási iránya az első vonalban álló csapatok által tűzrakás által jelzendő. Fél órával később jön az értesítés, hogy az ellenség a 10. ezredet Rudniknál⁹¹ megtámadta. A védőszakaszok a végsőkig tartanak ki. Mögöttem a vadászlatnál áll 1 zászlóalj; főtartalék 1 ½ zászlóalj 16. gyalogezred. Tarnogóránál, hadtest-tartalék Groble–Pikkulynál. – Néhány ágyúlovás repül el a falu felett az erdő felé, hol tüzéréseink áll; ez válaszol. – Déltájt erős tüzérésegi tűz hallható Rudnik felől, mely egész délután tart. Az alkonyat beálltával folytatjuk az erősítési munkákat. A krzeszóvi magaslatokon új fedezéket ásnak az oroszok velünk szemben. Úgy érzem, hogy nem kerülök ki ebből a kelepceből élve.

Estefelé erősödik a tüzérésegi tűz Rudnik környékén. Éjjel aztán nagy csata fejlődik ki ezen helységeknél. Az oroszok itt ugyanis hidat vertek és átszálltak a mi partunkra. Reggel kapom az értesítést, hogy csapatainknak Molnár parancsnoksága alatt sikerült az oroszokat visszavetni. Az óriási csatazaj valóban lassan elnémul.

19. A délelőtti folyamán azonban újabb tüzelés kezdődik Rudnik tájékán, melybe csakhamar beleszól mindkét tüzérésegi. Itt ki kell emelnem, hogy Estefányi százados, a 7. század parancsnoka kitűnő megfigyelő szolgálatot rendezett be, s fáradhatatlanul látja el a mögöttünk, az erdőszélen lévő tüzéréseinket hírekkel a lődőzés eredményéről. A délután folyamán mérsékelt tüzérésegi párbaj a krzeszóvi magaslatok s az erdőövben Zagorda–Sitigi vonalban elhelyezett saját tüzéréseink között. – Du. 6h tájt Rudnik felől gyalogsági harc zaja hallható.

A 7. század által a San partjára előre tolt tábori őrstől 1 ember kezén megsebesült, 1 ember fejlövés következtében meghalt.

Reggel meghalt koleragyanús tünetek között Unetinyi szakaszvezető a 8. századnál.

20. Az utászosztag itt lévő része Koziarniára⁹² tutajok készítésére, melyeket a bielin-i⁹³ híd megrongálására szándékozom a folyón lebocsátani.

Géppuskás osztag bevonul ide. – A 8. századnál, melynek fedezékében víz van, több gyomorbetegedés fordul elő. (Vérhas vagy kolera?)

A megbetegedett Schäffer *hadnagy gazdasági tiszt* helyettesítésére a 3. zászlóalj *gazdasági főnökévé* Bruoth János 6. századbeli tartalékos hadnagy rendeltetett ki.

Dél felé erősebb tüzérésegi harc. Az ellenséges tüzérésegi állásáról saját tüzéréseinknek pontos felvilágosítást adunk.

⁸⁹ Kutka felesége, Karolina Ricker (1877–1952).

⁹⁰ Emiatt a ház ellenséges tüzérésegi számára könnyen beazonosítható.

⁹¹ Rudnik nad Sanem, Lengyelország. Rzeszówtól kb. 50 km-re északkeletre, a San bal partján, a 16. ezred és Kutka szakaszától észak felé.

⁹² Koziarnia, Házcsoport a San bal partján, Kopkitól kb. 1 km-re délkeletre.

⁹³ Bielin, Lengyelország, A San jobb partján, Rudnikkal szemközt.

Állásváltás a géppuskák számára.

A 7. század felét Gembál zászlós *parancsnoksága* alatt tüntető tüzelésre a San partjára, délre Koziarniára kirendelem.

Géppuskás osztag előbb – du. 9h – állásunk bal szárnyáról ad le 3000 lövést, miközben az egyik puská hasznavehetetlenné válik.

Gembál a ½ századdal és a géppuskával a vacsora után indul, a San partján beássa magát.

21. A *tüntetés*⁹⁴ kezdete 21-én, de. 1h, tartama ½ óra. A fél század a géppuskával de. 2h 30' bevonul. Az ellenség tüzünket gyengén viszonzta. – <Tóth> Vesztességünk nincs.

Dél előtt jelentés a tüntetésről az ezrednek és 14 rekesz lőszerpótlás igénylése.

Vázlat az ellenséges tüzérési állásokról az ezredhez.

3 suhanc, kit 20-án egy járőr kísért be Koziarniáról, azt állítja, hogy 19-én (ködös reggel) 8 főből álló orosz járőr járt Koziarnián, ott disznót ölt, s vele vissza ment a túlsó partjára. Elrendelem, hogy a 8. század Paulo szakaszvezetőt, kinek részéről nagy hanyagság látszik fennforogni, felelősségre vonja.

De. 11h tüzérési harc.

Du. 3h 30' azon hírré, hogy az ellenség új átkelést szándékozik Chalupkinél⁹⁵ megkísérelni, a cs. és kir. 25. *gyalogezred* 2 *zászlóalja* a Chalupki–Kopki térbe nyomuljon elő. Ellenséges tüzérési tűz következtében megakadnak az erdő szélén.

Du. 5h parancs a *dandárparancsnokságtól*, mely szerint Kopki helység az én szakaszomhoz csatoltatik és ezen helység támaszponttá kiépítendő. Ennek alapján parancsot küldök Martin Iván 10. honvéd gyalog ezredbeli századosnak, kinek szakaszához eddig Kopki tartozott. Ő azonban tévedést lát a dologban és parancsomat nem fogadja el. Jelentés erről a 78. *dandárparancsnokának*, Daubner ezredesnek.

Petznik *zászlóst* egy járőrrel kiküldöm a lerombolt kreszowi hídhöz vezető út mentén vezető telefonvezeték további irányának felderítésére. Du. 9h jelenti, hogy a drót a hídfőnél el van vágva és a vízbe ér. Egy távírást dobozhallgatóval annak megvizsgálására küldöm, hogy folyik-e levelezés a vezetékben. Nem!

Szampor János honvéd, Kakas Márton őrvezető öncsonkítási szándékkal meglőtték jobb ujjukat. Feljelentés.

9h 25' du. Tamaskovics *hadnagy* a 7. század ½ szakaszával felderítésre indul Chalupkára.

2 lőszerkocsi érkezik be lőszerpótlásra.

11h 45' du. hozza egy járőr Daubner *ezredes* írásbeli parancsát Kopki bekebelezéséről és meg erősítéséről. Ennél fogva újabb parancsot küldök Martin századosnak és jelzem neki, hogy a hajnali órákban oda érkezem.

22. 12h 40' Schweitzer *zászlós* Chalupkára.

2h 40' de. Tamaskovics *hadnagy* bevonul a járőrmenetből és nemleges jelentést hoz. A San partját a 10. *ezred* őrzi.

De. 4h egy járőrrel és Solti főhadnaggal Kopkiba megyek terepszemlére és erődítési munkálatok elrendelésére. A San partján egy fedezékben találjuk Kodes *főhadnagyot*, a 10/10. *honvéd gyalogezred* parancsnokát. Aztán a faluba. Az oroszok nem tüzelnek ránk, bár már világos van. Martin jön. 1 ¼ századot bocsát rendelkezésemre. Aztán szemrevételezés és tervrajz-készítés, melyet de. 10h a 78. *dandárparancsnokságnak* bekiüldök.

Aztán a második védelmi vonalat szemrevételezem és állapítom meg.

Este magamhoz rendelem Kodes *főhadnagyot* és Medgyesy hadapródjelöltet s kiadom nekik az erődítési parancsot. Elrendelem továbbá, hogy 2 jómódú gazdát tűsz gyanánt vegyen őrizetbe.

Du. 6h jelentést küldök a 18. tüzér ezred parancsnokának, melyben értesítem, hogy az *ellenséges* tüzérség belötte magát Konstantynóvra s kérem, hogy abban az esetben, ha éjjel tüzét ránk irányítaná, vegye a mi tüzérsegünk Kreszóvot tűz alá.

⁹⁴ Az ellenséges erők figyelmének elvonása céljából indított akció, erődemonstráció.

⁹⁵ Házcsoport Kopki és Kutka védőszakaszától kb. 2 km-re északra.

De. 11h Estefányi százados telefonon jelenti, hogy az orosz tüzérség gránáttal felgyújtott Konstantynówban egy házat és egy pajtát.

Du. 7h indulunk Konstantynówba vissza. Ott távirat vár: 7 zászlóalj ellenség Koulowka felé. – Molnár az általános figyelmet Chalupki felé irányítja.

A nap folyamán több öncsonkítási kísérlet (ujjlövés) fordult elő.

Az eddigi 2-2 raj helyébe mátol fogva 1-1 szakasz megy minden századból a San partjára, hol beássa magát. Járőrmenetek óránként. Kmety József honvéd vérhasban meghalt. Eltemetett.

23. De. 10h vázlat a kopki-i támpontról betejesztve a dandárparancsnokságnak és megküldöm Kodes főhadnagynak, a 10/10 gyalogezred parancsnokának azzal az értesítéssel, hogy este 1 szakaszt küldök a munkálatok végrehajtásában segídekzeni.

Saját tüzérségünk tüzét állandóan megfigyeljük.

Estefányi százados a 7. század 3 szakaszával a San partján fedezéket ás éjjel.

Utász osztag részlege Koziarniára az ott lévő csónak kijavítására. Du. 7h 45' Illowszki hadnagy a 8. század 1 szakaszával Kopkíra munkára.

Tomcsányi önkéntes honvéd, Tárkány honvéd önként jelentkezik a bieliny-i híd elrombolására. Szemrevételezésre 8h du. elindulnak igazolvánnyal.

A 78. dandártól robbantó anyagot kérek. Küldenek 6 töltényt és hozzá való gyújtózsínort.

Estefányi százados orosz katonák kegyetlenkedéséről értesül. Jelentés róla az ezrednek.

3 vérhas beteget Tarnogórára elszállítottak.

Éjjel heves harc Rudnik tájékán.

A tiszték névsora betejesztendő az ezredhez.

Hadtest eligazítás szerint a XIV. hadtest. Nowa Wieś és Raclawice⁹⁶ között 6-7000 foglyot ejtett, az ellenséget azonban nem bírta visszavetni. Az oroszok tehát ott is a mi partunkon vannak, nemcsak Rudnik-nál! A VI. hadtest fel fogja a XIV.-et Przędzel–Podrolina⁹⁷ tájékán váltani, de a 39. hadosztály megmarad mostani védelmi vonalában. Ez egészen érthetetlen! A VI. hadtest a 15., 27. és 39. hadosztályokból áll. Ebből a 27. harcol Rudniknál, 39. a Sant védi továbbra is Kopki–Lukawe között. Marad tehát a 15., mely azonban, azt hiszem, szintén harcol valahol. Hogy lesz hát a felváltás?

A XIV. hadtestben szolgál Gábor⁹⁸ is.

24. Reggel felé Rudnik tájékán a harc csendesedik.

Kodes főhadnagy Illowszky hadnagy útján jelenti, hogy az éj folyamán az erősítési munkákat folytatta, és a faluban hídveréshez alkalmas anyagot talált. A harcról nem tud semmit. A San folyó mélysége 2-4 méter a lakosság állítása szerint. Sebessége nagy.

De. 6h ezred jelentést kér az éjjeli eseményekről. Telefonnal elküldöm.

Rudniknál a csata a délelőtti folyamán megújul. Délután szünet. Velünk szemben a krzeszówi magaslatokon feltűnő csend. Csak hébe-hóba esik egy puska lövés.

Este beérkezik Tomcsányi önkéntes honvéd (háború tartamára lépett be) Tárkány honvéddel. Rudnikról, és jelenti, hogy a bieliny-i hidat tüzérségünk két helyen szétlőtte, úgy hogy az most hasznavehetetlen. Két orosz ezred az innesső parton rekedt, s elkeseredett harcot folytat ottani csapatainkkal, nevezetesen a 25. cs. és kir. ezreddel. Utóbbi élelmiszerhiányban szenved, napok óta nem evett, teljesen ki van merülve. Éjjel 11h meg fogja a támadást az oroszokra nyitni.

Du. 8h 30' Solti főhadnaggal és egy járőrrel Kopkíra megyek. Az út a koromsötétségben még rosszabb, mint a minap, mert az eső miatt nem csak sáros, hanem nagyon síkos is. Kopkin az erődítési munkálatok jól haladnak előre. Az ottani túsok kérvényt terjesztenek be szabadlábba helyezé-
sük iránt. Megtagadom. 11h 30' du. vissza Konstantynówra.

⁹⁶ Nowa Wieś és Raclawice, települések a San bal partján, a 16. ezred és Kutka szakaszától kb. 10 km-re északnyugatra.

⁹⁷ Przędzel, Lengyelország, a San bal partján, a 16. ezred és Kutka szakaszától kb. 10 km-re északnyugatra.

⁹⁸ Vélhetően Sima Gáborról, Kutka unokaöccséről van szó.

Konstantynówon este elrendelem, hogy a géppuskás osztag a koziarniai útkönyöknél állást vegyen és az orosz fényszórót, amint világítani kezd, tűz alá vegye. Tóth Ferenc őrmester otthagya a géppuskát s legénysége egy részével a falu egyik házába megy. A géppuska ennél fogva nem kezdi meg idejében a tüzelést. De nem is képes löni, mert hasznavehetetlen, a múltkori defektusát nem javították ki alaposan.

Ezred eligazítás szerint a „Bielini ellenség visszavetésére újabb kísérletek nem teendők. Kizárólag annak előretörése és a Sannak más helyen való átlépése az oroszok által akadályozandó meg.”

Ennek következtében újabb erős fedezékeket ásatok közvetlenül a San partján a 7. és 8. század számára.

Rudnik és Chalupki 2 napja ég.

25. Észak felől erős ágyúzás hallható a kora reggeli órák óta.

Krzeszów környékén igen kevés ellenég mutatkozik. Ellenben a falu szélén, a part mentén feltűnően gyakran járkálnak civilek. Ezek valószínűleg orosz katonák.

Éjjel két szekér tövises drót érkezik, melyet még az éjszaka felállítandó akadályok teremtésére kellene felhasználnom, ami azonban lehetetlen. Mindig ilyen parancsokat küldenek. Ugyancsak éjjel jön a távirati parancs, mely, mint a 10. ezred 3. *zászlóalja* 2 századot hagy Kopkin, kettővel s a géppuskás osztaggal pedig Tarnogórára megy. Elrendeli továbbá a parancs, hogy a kopki-i támpont védelmi vonalát észak felé 1 km-rel hosszabbítsam meg. Két század védőőrséggel, mely folytonosan megerősített, súlyos őrszolgálatban van, végezzek ilyen nagy munkát! Hihetetlen! S emellett drótkadályokat is építsek!

26. De. 4h átmegek Kovács Bálint tisztiszolgámmal Kopkíra. Kodes főhadnagy 10. ezredbeli 10. századparancsnok erődítési munkájával nagyon meg vagyok elégedve. A 9. század parancsnokának Petykó főhadnagynak kevésbé örülök. Csapatját egész éjszaka fenn hagyta a helység szegélyén, ahelyett, hogy a San partjára vitte volna előre. Azt se tudja, hogy mi van tőle balra, s milyen messze! – Utasítom, hogy azonnal összekötetést keressen, ami csakhamar sikerül is. Kiderül, hogy a 25. cs. és kir. gyalogezred egészen közel van. Nincs tehát baj!

Elrendelem Petykónak a védelmi vonal megadását, aztán felvételt csináltatok a falu belsejéről. – Du. 5h haza megek. – Intézkedem az akadályok építése tárgyában.

Lina csomagja megérkezik téli alsó ruhával. Akkor küldötte el, mikor lovaim és legényeim még kéjutazáson voltak. Egyszersmind levél is Linától, melyben panaszkodik, hogy már régen nem kapott tőlem hírt. Szegény, nagyon aggódik. Rettenetes ez a tábori posta! Mint egyáltalán minden, ami a front mögött van, **rossz!**

Éjszaka megérkezik 3 szekér tuskéshuzal akadályok építésére. Felét Kopkíra küldöm, felét pedig a konstantynóvi útszakasz San-partjára, hol a 7. és 8. század a fedezékek előtt beépíti – részben a fűzfákhoz, részben a cölöpökhöz kötve.

27. Hadtesttől, *hadosztálytól*, *dandártól*, ezredtől sorra jön az értesítés, hogy az ellenség Krzeszównál és Lukovánál át akar a Sanon kelni, s hogy ennél fogva fokozott éberség szükséges és hogy Koziarniát támponttá építsem ki. Az utolsó pillanatban! Munkaerősegélyt azonban nem adnak, bár kérek. – Du. 3h 4 küldönchuszár érkezik a dandártól. Az erődítési munkákat folytattatom úgy itt, mint Kopkiban. Az ellenség feltűnően csendben van, egész nap.

Az ellenség éjjeli átkelést nem kísérel meg.

28. De. 7h Kopkíra megek Kovács Bálint tisztiszolgámmal és du. 5h visszajövök Konstantynówra. Kopkiban a munkák szépen folynak. Különösen jól dolgozik Kodes 10. ezredbeli főhadnagy. – Ottlétem alatt, de. 10h tájt az ellenség Krzeszówból gránát és srapel tüzet irányít Konstantynówra és Koziarniára. Előbbi helyen 2 halott, 2 sebesült. További utasítások kiadása után du. 5h visszamegek Konsztantynówba.

Hadosztály-eligazítás értelmében holnap az I. zászlóalj felvált minket, a hadtest pedig átcsoportosul. Jelentés a helység lődöztetéséről az ezredparancsnokságnak. Új telefon felszerelése a régi helyébe. – Jegyzőkönyv felvétele a balassagyarmati vasúti szállítmányokról Turóczy hadnagy *gazdasági tiszt* által. – Kreiszler hadnagy a géppuskás osztag parancsnoka bevonul. 4 koleragyánús beteg elszállítatik. A 8. század Budét támponttá kiépíti. – Utászok Kopki felé futóárkot ásnak.

29. Vázlat a végrehajtott erődítési munkálatokról a *dandárparancsnokságnak* beterjesztetik. Értesítés az ezredtől, hogy a zászlóalj fel fog váltatni. Terv a felváltásra. Du. 5h megyek a felváltó I. zászlóalj elé a *hadtesttartalékhoz*. Mestitz alezredes is velünk jön. – Solti szállást megy csinálni Kopkiba. Az I. zászlóalj felváltja az én századomat Konstantynówban és a 10. ezred 9. és 10. századát Kopkiban. Én Sáfrány őrnaggyal, az I. zászlóalj parancsnokával Du. 11h Konstantynówba megyek. Ott megcsinálom a védelmi tervet Mestitz megbízásából. Ott alszunk. A 7. és 8. zászlóalj bevonul Kopkiba, ott szállásba. Az 5. és 6. zászlóalj. Ternyovába Sibigi környékére megy a második védvonal fedezékének elkészítésére.

30. Solti *főhadnagy* Mestitz alezredest tájékoztatja a helyzetről. Az 5. századot a 10. lovas *hadosztály* Ternyovában visszatartotta, ennél fogva csak ma vonul be az erődítési munkálatokhoz. Lovaim Kopkiba érkeznek a vonattól, ahol eddig voltak. – Du. 4h jövök Konstantynówból Kopkiba. Konstantynówban Sáfrányt tájékoztattam a helyzetről. 1 honvéd Konstantynówban meghal tífuszban. Géppuska osztag laktáborórség, 7. század készség, 8. századot erődítési munkálatokra ki-rendelem éjszakára. Utóbbi a kijelölt helyen nem végezheti, mert erős *gyalogsági* tüzet kap. Más helyre rendelem. – Következő hírek Niskóról.⁹⁹ Fokozott éberség rendeltetik el.

31. Készség felváltás a 8. század által. –7. század fedezékek ásására. Du. 4h néhány *ellenséges* ágyúlövés Kopkiba.

NOVEMBER

1. Tanácskozás Sáfrány őrnaggyal és Mestitz alezredessel a felváltásról, és az orvosi szolgálat szervezéséről: egyelőre 3 napi felváltás. 1 orvos Konstantynówba, 1 a *hadtesttartalékba*, 1 Kopkiba. A két helységben gyengélkedő szobák rendeztetnek be. – Du. 7h az 5., 6. század Kopkiba beérkezik és 9h felváltja a 3., és 4. századot. Kopkiban, a 7. és 8. pedig az 1. és 2.-at Konstantynówban. Havidíjak felvétele.

2. Kedvező katonai és külpolitikai hírek: Borojević¹⁰⁰ győzelme Sary Lambovnál, Dankl¹⁰¹ Iwonyovodnál, Potiorek¹⁰² Szerbiában; Törökország hadat üzen az antantnak, bombázza a Fekete-tenger kikötőit és elsüllyeszt 2 orosz hadihajót.

Fedezékek kibővítése a San partján. Du. 6h Soltival Konstantynówba megyek szemlére. Ott 10h parancsot kapok az *ezredparancsnokságtól*, hogy azonnal vonuljak be Kopkiba és a *zászlóalj* minden pillanatban készen álljon a visszavonulásra. Kopkiba 10h 30' du. érkezve szóbelileg is kapom a parancsot. – Szállásomra pakolni és kissé lefeküdni.

3. 1h 30' de. hívat az *ezredparancsnok* és sok fecsegés után egy intézkedésfélét ad ki, melynek értelmében 3h de. mindkét faluból el kell indulni a *hadtesttartalékhoz*. Az intézkedés 2h 20' ért véget! És mégis rossz volt, mert szerinte egy századomnak (5.) de. 4h-ig Kopkiban kellett *volna* maradnia, aminek semmi értelme sem volt, s amit a *hadosztály* nem is rendelt el. Szerencsére nem

⁹⁹ Nisko, Lengyelország, a San bal partján, a 16. ezred és Kutka szakaszától kb. 15 km-re északnyugatra.

¹⁰⁰ Svetozar Borojević von Bojna ebben az időben mentette fel Przemysl erődjét az első ostrom alól.

¹⁰¹ Viktor Dankl von Krašnik, ebben az időben a cs. és kir. 1. hadsereg parancsnoka.

¹⁰² Oskar Potiorek, a balkáni haderők főparancsnoka.

származott belőle baj. Hasonló szerencsénk volt az erdőben, hol az előttünk menetelő I. zászlóaljtól lemaradtunk és eltévedtünk anélkül, hogy az ellenség rajtunk ütött volna.¹⁰³

A visszavonulási vonalon két utóvédállást rendeztetett be a 27. *hadosztály*, melyhez október 29. óta tartozunk. Az első az erdőben Łętownia¹⁰⁴ környékén, a másik Grondy–Łętownia vonalában. Mindkettőt az I. zászlóalj (Sáfrány őrnagy) szállja meg 2-2 századdal.¹⁰⁵ Az elsőt kb. 6h, a másodikat 9h de. lépjük át.

A másodikban 11h-ig megállunk, mint tartalék (!) Ahelyett, hogy gyorsan hátrakotródnánk! Du. 4h eljutunk végre sok ordra és contraordra¹⁰⁶ után Kamieńre,¹⁰⁷ hol kilépünk a 27. *hadosztály*ból és a 39. *hadosztály* kötelékébe lépünk vissza. Du. 6h indulunk Nowy Nartba,¹⁰⁸ hová du. 8h érkezünk. A szálláscsináló (Estefányi százados) eltéved, nincs ott. Magam szállásolom el a zászlóaljat. Igen fáradt vagyok, mert lovaim a vonatnál maradtak s ennél fogva a hosszú menet legnagyobb részét gyalog kellett megtennem. Csak feleúton Kamień és Nowy Nart között ülök Mestitz alezredes lovára. A mozgókonyhák nem érkeznek be, ennél fogva egy tartalék adagot fogyaszt el a legénység.

4. Éjfélkor bevonul Nowy Nartba az I. zászlóalj, anélkül hogy a védelmi állásban megtámadott volna. – De. 6h 30' indulás Lipnicára, a 39. *hadosztály* székhelyére. De. 10h 30' beérkezés és parancs, hogy Dzikowiec¹⁰⁹ meneteljünk. Ide 11h 30' indulunk és 1h 30' érkezünk. III. zászlóalj (Dingha őrnagy) már itt van. A Nisko körül vívott harcokban részt vett, s eléggé vesztesége van.

5. Indulás Dzikowiecről Przyłękre,¹¹⁰ hova beérkezés 2h du. – 7. század előőrse északnyugatra a helységtől az erdőbe; 8. század fedezésre nyugatra a helységtől egy magaslati helyhez 5., 6. század, és a géppuskás osztag Przyłéken éjjelezik. Az 5. századnál 1 koleragyanús haláleset.

6. 7h 30' indulás. Az egész *hadosztály*. Ezredünk utóvédpartalék. Beérkezés Mieleden át Złotniki^{re}¹¹¹ 2h du. 5. század 1 szakasza készülség és őrség. A készülség 2 laktábor-konyhát állít fel. Előttünk saját ezred előőrsök, ezek előtt a 15. *hadosztály* előőrsei! Du. 4h parancs a Boreken¹¹² lévő ezredparancsnokságtól: „Riadó, mozgókonyhák Mielectre az étkezéshez!” Étkezést félbeszakítatom, mozgókonyhákat elküldöm, zászlóaljat a riadóhelyen készülségbe helyezem. 4h 20' Solti hozza a parancsot, hogy a zászlóaljjal Mielec nyugati szegélyére menjek s ott szigorú készülségbe helyezkedjem. Ott megérkezve azt a parancsot kapom az ezredkürtös útján, hogy a mozgókonyhákkal együtt Borekre meneteljek. Ott aztán újabb szóbeli parancsot kapok az ezredparancsnokságtól, hogy Złotnikire menjek vissza, s ott készülségben maradjak! Złotnikin az 5. század szigorú készülség, laktábor-őrség stb. (A 6. század még délelőtt, miután Mielecbe érkezünk, Borekre irányított, mint védőszakasz-tartalék.) A 7., 8. századok és a géppuskás osztag laktábor. – Du. 9h újabb parancs, hogy Borekre bevonuljak. Itt az 5. 6. és 7. század a Borek és Złotniki között kiszemelt részben előkészített védőállást szállja meg és építi ki, míg a 8. és a géppuskás osztag Dingha őrnagy parancsnoksága alatt védőszakasz-tartalék.

7. De. 2h kerülök végre az ágyba. Gyengén megreggelizem, nem mosdom. A védőállást szemlélem meg, s újból meggyőződöm, hogy Nagy Gyula főhadnagy, az 5. század parancsnoka egészen

¹⁰³ November 3-án az ezred a front kedvezőtlen helyzete miatt megkezdi visszavonulását Krakkó felé. A menet iránya nyugat–délnyugat irányú, a Visztula folyóval 20-40 km távolsággal durván párhuzamos, bár folyásiránnyal ellentétes.

¹⁰⁴ Łętownia, Lengyelország, Rzeszówtól északkeletre kb. 40 km-re, a San bal partjától kb. 8 km-re.

¹⁰⁵ A kéziratban itt 2-2 zászlóalj szerepel, ez azonban nyilvánvalóan téves.

¹⁰⁶ Parancs és parancsvisszavonás.

¹⁰⁷ Kamień, Lengyelország, Rzeszówtól északra kb. 35 km-re, a San bal partjától kb. 15 km-re.

¹⁰⁸ Nowy Nart, Lengyelország, Rzeszówtól északra kb. 35 km-re, az előzőtől kb. 5 km-re nyugatra.

¹⁰⁹ Dzikowiec, Lipnica, települések Lengyelországban, Rzeszówtól észak-északnyugatra kb. 30 km-re, Mielectől keletre, kb. 25 km-re.

¹¹⁰ Przyłęk, Lengyelország, Mielectől kb. 5 km-re keletre.

¹¹¹ Złotniki, Lengyelország, Mielectől kb. 3 km-re északnyugatra.

¹¹² Borek, Lengyelország, Mielec északi szomszédságában.

tehetségtelen, tehetetlen ember. <Zachár>¹¹³ is többet mutogat, mint amennyit ér. A védelmi vonalat nagyon csekély intelligenciával építette meg. Sokkal jobban, okosabban Estefányi százados a 7. század parancsnoka. – De. 10h visszavonul az előőrson volt csapat Dingha parancsnoksága alatt Mielic nyugati szegélyére, Zachár átveszi a védőszakasz-tartalék parancsnokságát; a két védőszakasz Sáfrány őrnagy és az én parancsnokságom alatt. 12h délben visszavonul a két védőszakasz védőrsége; csak 1-1 szakasz marad minden támpontban 12h 30' du. Ezek is visszavonulnak Nagy Gyula 5. századbeli főhadnagy gyűjti őket. (a Sáfrány szakasztól is, és mint utóvéd vezet a mieleci hadihídon keresztül, hol a többi részek már átkeltek. Ágyútűzet kapunk és kozákok követik, lődözik őket, de sikertelenül. Veszteség nincs. Pienben hosszú pihenő 4-5 du. Beérkezés Dulcza Maľába¹¹⁴ 7h du. A 6 század állomásőrséget, készütséget és laktáborőrséget állít fel.

8. De. 7h indulás Dulcza Maľáról. Tüzérség és vonat van zászlóalj közre beosztva. Hosszú pihenő Dąbrowa Tarnowskán¹¹⁵ 2–2h 20', étkezés. Beérkezés Zabarówba¹¹⁶ 10h du. Fáradtan. A falut azonban már egy ulánus század foglalta el, minek következtében éjfél lesz, mikorra ágyba jutunk. Solti eligazításra.

9. Indulás Zabaróvról 7h 40' de. A zászlóalj az ezred végén. Hosszú pihenő Wokozarton 1h 30'–3h du. Reggel esett, de aztán igen kellemes idő. Beérkezés Jodłówkába¹¹⁷ du. 8h. Menetközben összeütöközésem van a 10. honvéd gyalogezred parancsnokával Kobek alezreddessel,¹¹⁸ mert kisebb pihenőt rendeltem el, függetlenül az ezredtől, hogy a folytonos kilépésnek elejét vegyem. Ezáltal a mögöttem menetelő 10. ezredet feltartóztattam s emiatt vont engem az alezredes felelősségre.

10. Menet Jodłówkáról Bochnián¹¹⁹ keresztül Bodzanówra.¹²⁰ Indulás 6h. Mi élzászlóalj. Úgy hírlík, hogy oldalba támadják az oroszokat, kik nagy túlerővel visszazorították az I. (Dankl) hadsereget. Beérkezés 8h du. – 8. század 1 szakasz állomásőrség, felszázad készütséget, 1 szakasz laktábor-őrségeken.

A tegnapi eligazítással az újonnan bevonult tisztek és tisztjelöltek közül a II. zászlóaljhoz osztatnak be:

Szappanos J. főhadnagy	8. század (parancsnok)
Boros Mór tartalékos zászlós	5. század
Turcsányi Tibor tartalékos hadnagy	6. század
Gazdák J. tartalékos zászlós	6. század
Galajda J. tartalékos zászlós	7. század

11. Pihenő Bodzanówban. Betegek elszállítása. De. 10–12 és du. 2–4 előőrskészület alaki gyakorlása. Vacsorára a legénység 200 gramm húst kap. A 7. század bevonul; parancsnoka Estefányi százados kórházba ment, hogy megdagadt kezét (valószínűleg vérmérgezés) operáltassa. – Rettenetes nyugtalanság uralkodik közöttünk, mert az a hír kapott szárnyra, hogy az oroszok újból betörték az országba éspedig 150 000 emberrel.

Most már azonban Besztercebányát is féltjük, mert ennyire visszavonultunk. Hír szerint IV. Hadseregünk egy részét vasúton délnek szállították. – Másrészt Danklnak túlnyomó orosz erő

¹¹³ A név tussal elfedve, de így is olvasható

¹¹⁴ Dulcza Maľa, Lengyelország, Mielectől kb. 18 km-re délnyugatra, Tarnówtól kb. 20 km-re északkeletre.

¹¹⁵ Dąbrowa Tarnowska, Lengyelország, Mielectől kb. 30 km-re délnyugatra, Tarnówtól kb. 20 km-re északra.

¹¹⁶ Zabarów, Lengyelország, Tarnówtól kb. 25 km-re északnyugatra.

¹¹⁷ Jodłówka, Lengyelország, Krakkótól kb. 25 km-re keletre, Tarnówtól kb. 20 km-re nyugatra.

¹¹⁸ Kobek Béla alezredes, később tábornok.

¹¹⁹ Bochnia, Lengyelország, Krakkótól kb. 20 km-re keletre.

¹²⁰ Bodzanów, Lengyelország, Krakkótól kb. 12 km-re délkeletre.

elől vissza kellett vonulnia, hír szerint Boroszlóig.¹²¹ Az orosz 30 hadosztállal követi. – Hol van Hindenburg?¹²² Azt mondják, mi az oroszokat bal oldalukban fogjuk a Visztulán át megtámadni.

12. Indulás Bodzanówból 7h 30'. Hosszú pihenő Swoszowicén.¹²³ Beérkezés Zakrzówek¹²⁴ déli szélén 3 h 30' du. Megállás, fejtelenség. Szálláscsinálók eltévedtek. Végre a sötétségben bedobom a *zászlóalj*t az itt levő néhány házba. Természetesen rossz, szűk elhelyezés. Szalma alig van. Mestitz alezredes, ezredparancsnok nagyon izgatott, mert azt hiszi, hogy a vár¹²⁵ védelmére vagyunk hivatva. Ez neki, úgy látszik, igen kellemetlen. – Az oroszok magyarországi betöréséről szóló hírek mind aggasztóbbak. Azt is beszélnek, hogy felfogtunk egy sürgönyt, mely szerint a franciák energikusan követelik az oroszoktól, hogy Berlinbe menjenek, mert különben Párizs elveszett.¹²⁶ – Azt is beszélnek mind sűrűbben, hogy az oroszok sok japán segítséget kaptak!

13. Pihenő Zakrzoweken. Vitézségi érmek kiosztása azon legénységnek, mely magát Konstantynów megszállása alkalmával kitüntette. – Du. 4h – a 6. és 8. század átköltözik Skowromekre a III. *zászlóalj* körletébe, mert itt nagyon szűken vannak. – Az orvos Podgórzébe¹²⁷ megy orvosságot bevásárolni, a *géppuskás osztag parancsnoka* pedig gumicsőért etc.

14. Élelmezési létszám – 947 – 20 ló – 13 jármű	
Ütközet létszám	859
ebből 6. század	<u>170</u>
marad	689 ember

Zachár százados századával az opatkowia–skawinai vasútvonal biztosítására 6h de. Korabnikire megy. Hadosztályunk (39.) a Krakkó környékén levő Visztula-hidakat biztosítja és összeköttetést tart az I. (Dankl) hadsereg déli csoportjával. – Ezredünk a jobb elhelyezés és a források alaposabb kihasználása végett Pychowicre (II. és III.) és Kostrzéra (I. *zászlóalj*) költözik át. Indulás 9h de. – Estefányi százados felgyógyultan bevonul, a századparancsnokságot Magassy főhadnagytól átvenni. Magassy ugyanis betegségből felépülve 12-én bevonult s a 7. század parancsnokságát vette át.¹²⁸

16. Előrenyomulás Zagórzycén¹²⁹ keresztül. 5. és 8. századdal előbb dandár, majd ezredtartalék vagyunk.

5. és 8. század, Nagy és Szappanos.

17. Támadás folytatása egyenesen északi irányban. – Midőn az ezred-tartalékot erős oldala-zó tűzben elvezetem, ellenséges puskalövés jobb karomat átüti. Segélyhelyre megyek, s ott hálók. Sebem könnyű, csont érintetlen.

18. A segélyhelyen töltöm a napot.

¹²¹ Wroclaw, Lengyelország.

¹²² Paul von Hindenburg (1847–1934) a keleti fronton harcoló német haderő főparancsnoka. 1925-től haláláig a Weimári Köztársaság elnöke. Ebben az időszakban Hindenburg csapatainak meg kellett hátrálniuk az orosz túlerő előtt, erre utalhat Kutka kérdése.

¹²³ Swoszowice, Lengyelország, Krakkótól kb. 8 km-re délre.

¹²⁴ Kerület Krakkóban, a Visztulától délre.

¹²⁵ A krakkói erődőről van szó.

¹²⁶ *Deseő Lajos*: Az 1914–17 évi osztrák–magyar–orosz háború. Debrecen, 1925. alapján az itteni és egy nappal korábban említett értesüléseknek lehetett valós alapjuk.

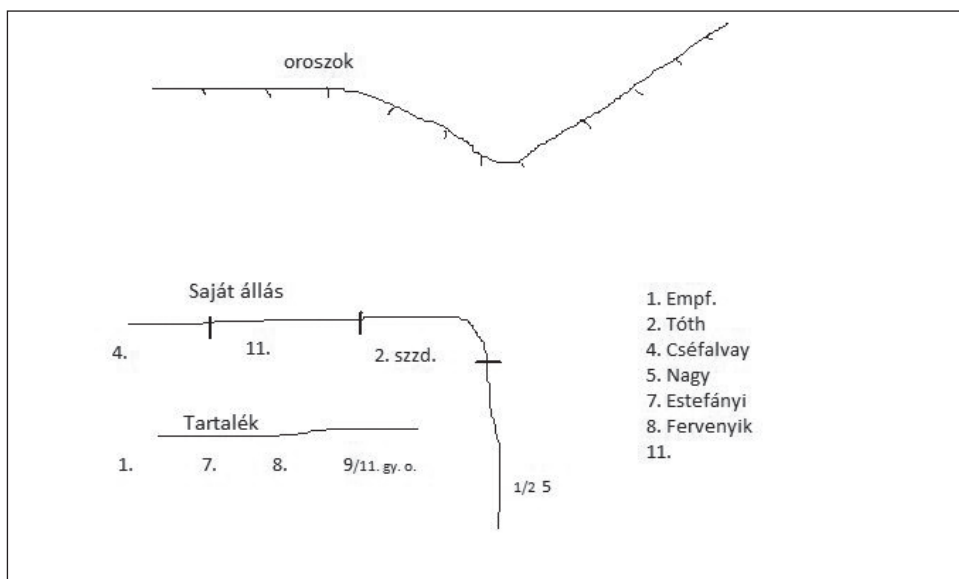
¹²⁷ Podgórze kerület Krakkó délkeleti oldalán.

¹²⁸ Két és fél lap itt üresen marad, valószínűleg az események későbbi rögzítése céljából.

¹²⁹ Zagórzycze Dworskie, Lengyelország, Krakkótól kb. 15 km-re északkeletre.

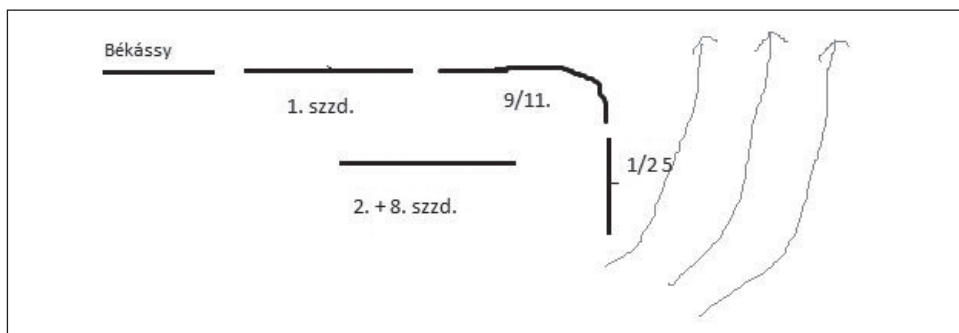
19. De. 5h bevonulok az ezredhez, s a jobb szárny parancsnokságát kapom. Nem tudom, hol van. Keresésére indulok az erdőbe. Mielőtt még megtalálnám, fut a legénység vissza. Az orosz betört. Nem sikerül a legénységet megállítani, sőt az erdőből kiszalad, s a szántáson kúszik egy meredeken fel. 3 golyó lyukasztja át köpenyemet. Egy a fejemet üti meg. Rendezem a csapatot, s előre vezetem Zagórczycétől északra. Sáfrány őrnagy parancsnoksága alá lépek. Közvetlenül Zagórczycétől északra az erdőben állást ásunk. – 2h du. 1000 méterre északra nyomulunk elő az erdőben, a 9. ezred Békássy zászlóaljának jobb szárnyára. Itt maradunk éjszaka.

20. Nagyon deprimáló ezred-parancs, mely visszavonulásról beszél! Elhatározásom; állásomban kitartani. Ezt később honorálja az ezredparancsnokság is. – Éjszaka felderítés, melynek eredménye, hogy előltem 3-500 méterre erős orosz állás van.

Délután bevonul Kovács százados A 9. ezred 11. századával. Felváltatom általa a 2. századot mely a tartalékba megy. Éjszaka elmegy tőlem a 7., 4. és 11. század.

Marad tehát a 8. század egy része, az 1., 2., ½ 5. század és a 9/11. század.

21. Mestitz alezredes ezredparancsnok reggel megtekinti az állást és támadást rendel el, melyet később lemond. – Du. 1h 30' bal szomszédomban, Békássy százados akar támadni, mert szerinte csekély erővel állunk szemben. Ezt meg én mondom le, mert a helyzetet jobban ismerem. Egy későbbi szemrevételezésem (1 szakasszal) igazat ad nekem: az oroszok igazi állása hátrébb van, és erős. Egyáltalában úgy látszik, hogy több állást csináltak egymás mögött.

22. Mestitz elrendeli a támadást. Dingha csoport támadja az ellenség bal szárnyát, én tűzzel támogatom. Schusselka csatlakozik Dinghához valamint tőlem a ½ 5. század (Nagy főhadnagy). – De. 8h tájt megsebesülök, s a segélyhelyre megyek. Gyalogsági golyó elvágta a fületem s betöri a koponyacsontom. Agyrázkódás. Hányás. Lefekszem. Piszok. Rendetlenség. Hideg.

23. Krakkóba a kórházba. – Jól kialszom magam. Garnisonsspital¹³⁰ Nr. 15.

BIBLIOGRÁFIA

- Deseő* 1941. *Vitéz Deseő Lajos: A m. kir. beszercebányai 16. honvéd gyalogezred története, Budapest, 1941.*
- Julier* 1937. *Julier Ferenc: Limanowa. Budapest, 1937.*

¹³⁰ 15. sz. helyőrségi kórház (német).